ژبپوهنه

دويم ځل د څه نوو

ميندنو سره

بنسټيزه، معياري

Ketabton.com

ليکونکی: ډاکټر ماخان ميرزی شينواری
څوروونکی: انجنير زهير

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي ښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

سرليکونه:

د سريزې پر ځای باندې

کړنوييونه ١

– Nameنوم ٥

نر- ښځېوال نومونه ٥ Genus

ځانيز نومځاينيوي: ٧

د نومځاينيوو ډولونه: ٨

ادجکتيو يا خوي وی ٩

د خويوييونو جګېدنه ١۴

د ژبنيزوتوکو پېژند: ١۵

غوندالجوړښت بنونه ٢٢

ترنوييونه ٢٣

بنستيغوندال – او څنګيز غوندالترنه

فونيم څه شی دی؟٢٧ phonem

Allophoneديوه غږبلېدولوالی ٢٨

ديستينګېم: Distingemګرافيم Graphem

مورفيم ٣٣ Morphem

فونيمبدليدنه په منځغږ کې ٣٠

Phonetikفونيتيک ٢١

فونولوژي٣١ Die Phonologie

مورفيم څه شی دی ٣٣

نيونه، ښوونه، غوښتنه ٣۵

۴ – قضيه يا تيوريم ٣۵ Theorem

ويناډولونه يا وينابنې: ۴١

ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴٢

د وييونو ترنې: ۴۵

سرغونډالي يا بنستيغونډالي ۴٧

غونډالجوړونه ۵۴

اتريبوت- ورزياتونه

Partizip پارتيځيپ:

کړونی او پري – يا نه کړونی ۶١

ترنويي يا – لغات ۶۴

سيده– و ناسيده ويناوی ۶٧

انتروګاتيو غونډالي

خوزند/transformiéren

پيداښت

غونډالغړي ٧٠

انترجکشنونه(ويين ويونه يا دويلو ويونه)،

ترانزيتيواو اينترانزيتيو ٧۴

سيمانتيک ٧۶

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١-وييېندوله فونيتيک ٣٢

دويمه برخه ٨١

پسې تړلي ٨١

د پسې‌تړي لو ډولونه ٨۶

پسې‌ځاينيوي يا اړيکوييونه ٨٧

څنګه والي يا حالتونو ته څه اړتيا ٩٠

د دې ليکنې په ليکنو کښې څه ......؟٩٠

په پښتو کښې حالتونه ٩١

حالت څه شی دی؟ ٩٢

پښتو ژبه دوه حالتونه لري ٩٢

حالتونه د تکيه اړنومځاينيو سره:٩۴

حالتونه د پوښتنو په بنسټ ٩۶

د حالتونه نوې څېړنپوهنه ٩٩

څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ١٠٢

د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بريا ١٠٢

پرتله کونه ١٠۴

خوييوييونه د پسې‌ځاينيوو سره ١٠٧

د حالتونو و روښانونو ته د مخه ١٠٩

پسې‌ځاينيوي ١٠٧

پسې‌ځاينيوي ١١٢

پرېديکات يا غونډالوييېنه ١١۴

خاوندوالي- ، داتيو شی ١١٧

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېړ ١١٩

ولاړ او پراته حالتونه. ١٢٠

د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ١٢١

ابلاتيو يا بېلېدنه ١٢٣

پوښتننومخځاينيوي: ١٢٧

د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ليکنې او ژباړې ١٢٩

د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه ١٣۵

ډاکتر شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه: ١٣۶

:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.... الف ....

د پیل خبرو پر ځای باندې.

پښتو ژبه ډېره هکپکګوونکې ده

د دې لپاره چې دا راته جوته شي، دا څو خبرې.

- ما نن د ۲۰۲۴-م ز ک د مای پر ۲۹-مه باندې وغوښتل (سترى يم)، چې د پښتو ليکنو او سوچبوچ ليکنو څخه لاس واخلم، خو ګورم، چې نوي څه تل کېدى شي او له دې امله يې د ما اند بدل کړ.

چې غوږتي پسې وهې په لاس به درشي.

د نن د ورځې د فکر او څېړنو او ليکنو سره د ما تازه ميندنه:

الف - نوموييونه، کړنوييبنه او خويوييونه، چې درېواړه هره يوه يې بېلې ځانګړنې لري: په نورو ژبو کښې دا درېواړه بڼه بدليږي يا ګردانيږي، خو په پښتو کښې دا سوچبوچ په بل ډول دي.

په پښتو کښې دا اړونده دندې د ګردان له مخې وسرته نه رسيږي او هر يو وييډله يې اندول بل ډول و سرته رسوی.

- په حالتونو يا اړيکنيوونو کښې د نومويونو پوهېدنوړنه د مورفېمونو ،، د، له، په، پر، تر، و،، د نوموييونه و مخ ته د وريانوونو له لارې څخه کيږي.

- د خويوييونو جګېدنه هم د ،، ډېر، خوراډېر او زښتډېر،، له لار څخه و سرته رسيږي، چې دا يې ګردان نه، خو هغه په بل ډول د خويوييونو جګېدنې دنده پوره کوي.

- ما د مخه ليکلې وو، يا په دې اند وم، چې ګوندې کړنوييونه يا مهالوييونه ګردانيږي، خو داسې نه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوییونه یا مهالوییونه نه ګردانیږي، خو د پسېتړلو په مرسته یې پوهېدنه غزیږي.

لکه: خورم، خورې، خوري، و خوره، ځم او نور.. دلته ګوره وخت اړونده بنه-بدلېدنه نه شته، خو پوهېدنغزونه یې جوتیږي.

په بورته کښې –م(دا ګوره ام نه دی او ام ناسم دی)،-ې،-ي پسېتړلي دي، چې د بنستوویونوپوهېدنه غزوي.

– پښتو یوه ایرګاتیو ژبه ده: دا په دې پوهېدنه، چې پښتو نومینایو اواکوزاتیو ژبه نه ده.

پ – پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلېکوس یا پروته او ولاړ او بنه یې کړونې او نه-کړونې حالتونه یا اړیکنیوونې لري.

ت - پښتو دوه ډوله نومځاینیوي لري:

ت ۱ – ځانیز.

ت ۲ – کلېتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي.

و ت۱ ته ـ دا هم د یوګڼ اوس مهال کړنې لپاره دوه دي: زه،ما،ته،تا،هغه، هغهء(هغې).

و ت ۲ – دا هم دوه دي:

ت ۲ ۱ ـ پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، دې، یې، مو او

ت ۲ ۲ – مختکیه اړ نومځاینیوي: را، در ، ور.

ټ - پسېتړلي شته، خو مختړلي نه شته.

ث – په پښتو کښې پسېځاینیوي شته، خومخځاینیوي نه شته.

ج – پسېتړلي: د مورفېمونو هغه ډله، چې د ویوونو غزېدنه زیاتوي، سافېکسونه یا پسې تړلي دي. او

چ - هغه مورفېمونه چې پوهېدنوړونکي، په ځانګړې توګه په اړیکنیوونو کښې د نوموییونو سره، د،له،په، پر، تر، و دي. دا پوره د پام وړ دي او د موږ ډېرې سونځې همدلته دی، ځکه چې هر یو له دې مورفېمونو و نوموییونو ته د پوهېدنوړنې وروسته د ځانګړو او له همدو سره اړونده پسېځاینیوو یا اړیکوییونو پسې راځي. پر هغه باندې.

دلته ې ،، پر،، ، پوهنوړونکی مورفېم و ،، هغه،، ته او پسې بیا اړیکوییی ،، باندې،، راځي او همداسې ،، پورې،، هم، لکه: پر هغه پورې ختې پورې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په پښتو ژبه کښي د کړنوییونو یا وخت وییونو ګردان نه شته(که غواړی فعلونو). په پښتو کښي د کړنوییونو بنسټ د وخت او کس سره سم د پسي تړلو په مرسته غزیږي. لکه خورم، خوری، خوري......ګورو، چي دلته د ،،خور، سره سفېکسونه یا پسي تړلي -م،-ی، -ي، -و ور زیاتیږي، چي دا د نورو ژبو د ګردان بدیل دی. ځني ستونځو ته به پام وکړو، لکه په ،،وهل،، کښي، چي په روان مهال کښي ،،واهه،، دی او په تېر مهال کښي ،، و واهه،،. دا داسي بربښي، چي دلته دا لومړی ،، و،،د هغه تېر مهال لپاره راځي، همداسي په ،،و وهه،، کښي د امر لپاره راځي.

ژبپوهنه ۱ ۱ .

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې یم
خدایزده چي څه ومه اوس څه یم بیا به څه پاتې یم
تاب د سخن مي پاتې نه دی نور لیکلی نه شم
د یو ناتوانه اسویلي غوندې په خوله پاتې یم،،
حمزه بابا

د لوي ښبنتن په سپېڅلي نامه

Verbکړنوی (لاتین verbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډول له پاره د ورځني (traditionellen) ګرامر یا ژبلار مسلکي وینه (افاده) ده، چي یو بوختوالی، یوه پېښنه یا یو حالتوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.یا دا

پیژند:

کړنویونه په خپله دنده کي د یوې غونډالي یو منځنی پربدیکات جوړوي، چي په خپل ګردچاپیر یا چاپېریال کښي نور ټول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندي جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړني د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په لیکنوکي ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چي د یوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

یا هغو ویی ته یو کړنوی وایي، چي څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- کړنوی په ځانیزه بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوګن یا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱-م کسان. موږ ځو. ۲- م کسان: تاسو ځئ. ۳-م کسان: هغوي ځي
یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دویم په ځای لیکل کیږي. زیات وخت – لکه د مخه مي چې ګوته ورته ونیوله: ۱ –م، ۲-م لیکل کیږي. .... ..
ډېره اړیینه یادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل غزونه ده او نه بنه بدلون یا ګردان، چې –م، -ې ... او نور یې پسې تړلي یا سافيکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورسره تړلو ویونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

ژبپوهنه ۱ ۲ .

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنویونه:

يېدل یا یل، چې ماته سم بریښي، لرل، کېدل.

د مرستندوې کړنویونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړیږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي یو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم یا خویوی سره ځانله یا یواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه ولاړ دی. زه وږی یم یا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه یم.
مودالکړنویونه: باید، غوښتل، اجازه لرل یا – ورکول...

هغه یا که غواړئ دا تل د یوه کړنوي د اینفینیتیو (بنستېنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچینییزه ویناوې بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، یو څه هرومرو (مجبوریت) شي، یوه هیله یا غوښتنه(؟) ووایي(افاده کړي)، یو څه بېبندیزه یا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه باید راشي، هغه دې بیده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنویونه:

دا هغه کړنویونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنستېنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنستېنه.......۳ . بنستبنه (۱)

انځورول .... زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل .... زه وایم.... ما وویل............ ما ویلي وو

توانمند یا غښتلي کړنویونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............ ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلې

ژبپوهنه ۱ ۳ .

دایوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنویي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلې یا ور څخه راپاتې بنسټبنه یا میراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

نالاریز (نا منظم یا بې قاعدې یا بې‌لاریز) کړنویونه

بنسټبنه ....۱ . بنسټبنه..... ۲ . بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنویونو پوهېدنه غزیږي. او پرته له دې، ځانګړو ویونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه نه بدلوي، دوه نومځاینیوي لرو، چې په ډېرګڼ اړیکنیونویا حالتونو کښې یو پاتې کیږي:

لومړی: هغه کړنویونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې یو نومځای نیوي پاتې کیږي، چې دا بڼه بدلون نه دي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دویم. هغه کړنویونه چې پرېکړونی لري.
بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه یا خوړلی وو.

په پښتو ژبلارکي کړنوییونه بڼه بدلیدنوړ یا ګردانېدونکي وییونه نه دي او د پسې تړلو په مرسته یې اړونده پوهېدنه غزیږي لکه: ځم،ځو، .. خورم، خورم او ما وخوړه... او یوه کیدنه یا یو حالت په نخښه کوي یا ښايي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختوالیویي، مهالویي، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنيول،ورکول).
- کيدنويونه (لوييدل، زورېدل) دا داسې ويونه دي، چې کړوني ته اړتيا نه شته دا کړل کيږي نه، دا کيږي يا کيدل کيږي.

يادونه: کړنه او کيدنه: کړنه يو کړونی لري يعنې يوڅوک څه کوي اوکيدنه کړونی نه لري،هغه کيږي.دې ټول ته بايد پام وشي او ښه شي.

بيا لنډ: په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوييونه نه ګردانيږي، خو پوهنه يې د پسېځاينيوو په مرسته غزيږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همهغه او د بسېځاينيو په مرسته و غزېده.

- حالتويونه: حالت يا څنګه والی يا ښه يې اړيکنيونی (دا هغه ژبلاريز يا ګرامري کازوس، حالت يا پېر نه دی) (درېدل، ژوندکول، پاتې کيدل يا پاتيدل). دا و منځپانګې ټاکنې ته ګوتنيونه هم کيدی شي، داسې چې: شيبيزې بوختياوې، کيدنې اوحالتونه په نخښنه کولی شي(بيلګې: چمتووالی، پيښه، راتلنه). هغه ګرامري حالت يا اړيکنيوونکی وروسته څېړلکيږي

- د کړنوييونو توپير له نورو ويونو سره دی، چې دا په پښتو کښې يواځې يا هم ښه-بدليدونکی وييونه دي ياکه غواړی، ګردانيږي. اوس پوه شوم، چې کړنوييونه نه ګردانيږي

۱ – سپين ځي = تلل (سپين)= ت (س)

۲ – پيشو موږک ونيوه = نيول (پيشو، موږک)= ن (پ،م)

دا سم انديز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځيد:

- کړنوی: تلل: لاړم يا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی يم، تللی وم

- بوختواليوی: بوختتيا وې: لوستل.

مندې وهل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سپورت کول.

ځوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

ژبپوهنه ۱ ۵ .

اړیېنه یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده غزېدنه ده او دا -م، -ئ او -و پسېترلي دي (پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلګې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کښې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که ربنتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی نوم دی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ

۲- پوښتنه داده، چې ایا کړنویی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که وو ایوپه کومې ،، یې،، سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ – Nameنوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: د یوه نوي پوهنیز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا
څه د معلومات – یا پوهېدنډېرى یا – ستې یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي،
معلوماتومعلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړکې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو ویینو څخه جوړه نخښه ونه یا په
نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنۍ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی،غونډوسکه او نور.

دنوم او نومن د توپیر لپاره یې پېژندونه سره پرتله کړی

ژبپوهنه ۱ ۶ .

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو ته نومویونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي
(ـوړاندیزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس
کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نومویونه،،.

د بېلګې په توګه:مېز، پانه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې فکر پرې- یاورباندې کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه/سوبستانتيو ګڼونښې(تعداد ښې) لري:

يواځی يا يوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، برستن.

ډېر يا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، برستنې

يادونه: د موږ ژبپوهان د يوه يا و ځانله ته يو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وايي او له وګړي ښخه يې رانيولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه يا هر شي يا يو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

يو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ يې يا په ګڼ يو دی يا يواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ يې له يوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بيا: منه، منې. منه بايد يوه وي، له دې داسې پوهېږو، چې ګڼ يې يو دی. منې، دلته بايد دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ يې له يوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وايو، نو لنډ يوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر يا ډېرې). دلته که يو ګڼ وي، يا ډېر ګڼ، نو د ګڼ ښه نه بدليږي.

نوم/ شينوم يا نومويونه په پښتو کې دوه نربنځيوالي يا نربنځيتوب دي، چې د پيدابښت الې له لارې سره توپيريږي، داپه دې پوهېدنه چې دا نومونه نارينه او ښځينه دي.

نر- ښځيوال يا نربنځېتوب د نارينه او ښځينه لپاره د ناتاکلو پېژند نځښو له لارې: يو، يوه، له يوه، له يوې، او .... دا په هغه خپله موخه يا پوهېدنه وروسته راځي.

نربنځيتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو يا نوره هم ښه زيات يې د غږلرونکو تورو له لارې ښخه پېژندلکيږي يا ښرګنديږي، **<u>خو نه ټاکل کيږي</u>**.

بيا اړيينه يادونه:

دا دې په ګوته وي، چې نر/ښځيوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا همداسې له پيدابښت ښخه دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. د موږ ژبپوهان په دې هکله له پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غږلرونکي توري له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دايې ژبنيزه لار نه ده. د تورو له لارې ښخه څه نه ټاکل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ژبلاړيزه نه ده، چې غږ يو او دوه ليکنډولونه.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې څخه يا له هغو څخه پېژندل کيږي (که وواېو، چې کوم توري دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يواځې په يوګڼينه کره شي:

نارينه پر يوګڼينه باندې: سړی/ پر ډېرګڼينه باندې: سړي

ښځينه په يوګڼ: پياله/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په يوځاني نوميز) د پېژندنخښي سره جوړيږي.

مورږ په پښتو کې يواځې ناټاکلي پېژندنخښي لرو: يو مېز، يوه پياله

ژبپوهنه ۱ ۸ .

Pronomen نومځاينيوي (ياهم: لپاره ويونه):

يادونه: ګومان مې دی، چې د مورږ ژبپوهان ورته نومځري(؟) وايي، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښني راته کوی، ملامت يم، خو څه وکړم، زمورږ پښتو يا بيخي په پښتو پوهني لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهني. پوهيږو، چې داليکني له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاينيوی هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه ؟

نومځاينيوي:

پېژند: هغه ويېډولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونوپر ځای باندې راځي يا د نومونوځای نيسي. نو له دې امله نومځاينيوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د مورږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځری وايي، چې رېښتيا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځاينيوی نمايېنده يا نومځری نه دی، هغه يې ځای نيسي.

ځانيز نومځاينيوي:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د يوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر يا ډېرګڼ: مورږ، تاسو، هغوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې نومځاینیوي نه بدلیږي، خو د یوګڼ لپاره، دا په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولي ورته ،،لپاره،، ویونه هم وایي. پرونوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومځاینیوي بلل کیږي.

یادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانیږي یا بڼه بدلیږي، خو په پښتو کښې بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې څرګندیږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاینیو سره چې دا مورفېمونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

.

ژبپوهنه ۱   ۹.   .

یادونه:نومځاینیوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اړیینوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاینیوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه یا نومځاینیوي په انډول پښتو څیړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومځاینیوي

ځانیز یا شخصي نومځاینیوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدلیدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاینیوي بڼه بدلون ـلکه د الماني په حالاتو یا اړیکنیونو کښې- نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا څښتنوالي نومځاینیوي

دا پوسسیسیو نومځاینیوي(خوندیوالي نومځاینیوي) اړوندوالی یا خاوندوالی یعنې ملکیت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپیروو د مل په څیر او د نومځاینیوي په څیر د پر ځای- پر بڼه- یا پر څیر بادندې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاينيو په بدلون، ښه يې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بريالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شريکې شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بيلګه

دا د ما بکس دی

دا دما دی

راګرځيدونې نومځاينيوي Reflexivpronomen

.

ژبپوهنه ۱ ۱۰ .

رفلکسيو- يا راګرځيدونې نومځاينيوي موږ د راګرځيدنې يا بيرته راګرځيدنې سره (ځان تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل(غلتيدل(غلطيدل؟))) او رامات کړنو (ځان پيژندل) سره کاروو

بېلګه: دا به همدلته په ياد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتيو ده، خو په پښتو کښې يې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تيرباسه يا زه تيروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(يو له بل) سره پيژنو

يادونه: په پښتو کښې اکوزاتيو نه شته، نو دا غونډله د کړونې په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول يې و ... ته نومځای نيوي

له نسبتي نومځاينيوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم)چې بانک وهلی یا لوټلی دی.

Interrogativpronomen

پوښتنوییزـ یا پوښتنيز نومځاینیوي

پوښتنيزنومځاینیوي (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغوندالله کې د نوم په ځاي راځي، د هغه پسي یا د کوم چي موږ پوښتنه کوو.

بېلګه:

له دې سره به لږستونځي ولرم،خوزه پوهیږم، چې تاسوله مابنه پوهیږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووایي؟

?Wer sagt das

دا څوک وایي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ویلي وو؟

یادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه و ،،چا،، ته لاړه. دې سره یې پوره توپیر شته.

Demonstrativpronomen.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام را – یا ور ګرځوني نومځاینیوي دي: دا،هغه ویيونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راګرځوي. موږ پام راګرځووني نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې) راوباسو یا غوره کوو یا د پاموږ ګرځوو.

بیلګې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لرې: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی ټولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه:

په الماني کې د نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د نومیز نومځاینییو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلیږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیږي او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندنله.

خوي ویيي (ډېر ګڼ یې: - ویيونهAdjektivDasیا ورزیات شوی)

په ژبپوهنه کې هغه د ویيونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت(ځنګه والی) او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،ښنکه،، وی(یو شی ښنکه دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستایننوم بولي او د ستاینوي او ستایېنوم په منځ کښې ستر تو پیر دی، ستایېنوی کېدی شي ستایېنوم شي، خو ستایېنوم ستایېنوی نه دی. د ستایننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا نابښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

دا په دې پوهېدنه، چې خوینومونه جګېدنه نه لري. سپینګل کاکا کېدی شي سپین هم وي، خو هغه یې بیا خوي هم دی. ته بیا دلته ډېر سپینګل کا کا نه شي لیکلی او نه باید وي.

د سپین (خوي) او سپین (نوم) کاکا د دې دواړو سپین په منځ توپیر کړی شو؟

هو! که جګېدنه ورسره راتلله، خو خویوي دی او که نه نوم یا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر- سپین کاکا نه شي راتللی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

.

ژبپوهنه ۱ ۱۳ .

attributiv اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلي ورځ)

prädikativپریدیکاتیو (د یوه پریدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

adverbialادوربال (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي،خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه کومپاراڅیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګوالی بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د خويونو ښه نه بدليږي يا د نورو ژبو لکه انګريزئ يا جرمني په څېر ښه نه بدلوي يا نه ګردانيږي، خو اړونده جګونه لري.

موږبه يې دا اوس همدا د ډېر،خورا-او زښت- سره درجه جګه کړو.

<u>Positiv</u>: *schön*ښکلی

<u>Komparativ</u>: *schöner* ډېر ښکلی

<u>Superlativ</u>*schönstenam*خورا ښکلی

داسې خويوييونه هم شته، چې د هغوي د جګونې سره ستوی بدليږي:

او موږيې بيا په ډېر اوخورا-او همداسې د زښت - سره جګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښه يا خورا ډېر ښه ;gut, besser, am besten

ډېر، خورا ډېر، يا زښتډېر ، .viel, mehr, am meisten

دې ته تول مينه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي. او دا

،، تر تولو ډېر،، چې څه وايي او پوره ناسم دی، ولیکو

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځني خويونه شته،چې په هغي کښې دا جګېدنه نه شي راتللی:

تيک همغه يا مطلق خويونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله وليکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو جګېدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

يادونه: دا جګېدنه نه ده، ځکه، چې توليزه نه ده. دا د اړونده رنګ جګېدنه نه، دا يې يو بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، يا برګچک نه شته.

سپين، تکسپين، سپينچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم جګېدی شي يا جګيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویوییونه او ډولونه يې:

-- خویويي يو څنګه والی یاحالت یا يو خوي په نخښه کوي،

په غونداله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پيدا کوي یا میندي:

يو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خويويونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتيو یا خويويونه د پسېترلي یا سیلبې له لارې پېژندلکيږي(پسي ترلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتيو له دوه ادجکتيو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتيو څخه جوړ دي:

.

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غتستر، رنګارنګ...

-- د ادجکتيو یا خويويونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په څير پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزياتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)
په پښتو کې خويوییونه یا ادجکتيو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدليږي:

۱ – نومیز بڼه يې ځانیز: کوښښي زدکونکی پر ستايېلو باندې خوښيږي.

۲ – پربکړونی: کوښښي زدکونکی ستايلکيږي

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - داتیو: ستایېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. یا له کوښښي زدکونکي څخه ستاینه کیږي.
له کوښښي هلک سره ستایېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښې ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دئ او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لیکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو
اندول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

۱۶ ژبپوهنه ۱

بنسټپوری(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړی جګېدنپوری(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوری(سوپرلاتیو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي او د ما په اند نه
شته، خو تاسو هم په کې فکر وکړئ، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دی.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له،

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته
Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې یا ته و ما ته.....

یادونه: د مور ادیبان لیکي: ،،ترما ډېر لوي یې،،. او دا ناسم دئ. په حالتونو یا اړیکوییونو
کښې روښنه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو اړيکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شينوم، نومځاينيوی، خوی وی یا ادورب)

اړيکوی تل هممهال يا سملاسي د مخه يا پسې پروت وي

يادونه: پرتله کونه له ،،و يو څه ته،، سره کيږي. لکه سپين و اتل ته جګ دی. که وو ايو، چې: سپين نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده ليکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، ليکلو ته اړتيا نه شته يا زيات دی.
-- سړی څنګه يو پسې ځای نيوی يا اړيکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
يو پسېځاينيوی د يوګڼ ويي په څېر د غونډالي غړی يا غونډالغړی نه دی.
-- يو ادورب د يوګڼ ويي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردی-دباندې (دلته د يوه ګډوله ويي په څېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاينيوی يا اړيکوی د نوم/شينوم سره د پسېځاينيوي څنګه والي يا په حالت کې دی).

يادونه: ما په پيل کې داپورته غونډاله داسې ليکلې وه: ټکی له کردی څخه د باندې پروت دی.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۷ .

دا دپورته غونډالي ناسمه ليکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردی څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- يا ځايز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي يوګڼ يا ځانله ويونه د اړيکوي (مخ-يا(په پښتو کې مخځاينيوي نه شته) پسېځاينيوي) او د تړنوي په څېر هم وکارول شي.

بيا: د ګردی-دباندې، په دې پوهېدنه، چې دا دباندې د ګردی دی يا - - پورې اړه لري او که وو ايو،، له ګردی څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه يو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلګه:

هغه د ګاډيټک په ترڅ کې له کړکی څخه کتل. (اړيکوی له نوم/شينوم سره د داتيو په حالت کې)

هغه له کړکی څخه کتل، په داسې ترڅ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (تړنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبنيزوتوکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو له پاره دا پيژندونه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پيل کې بايد راوړل شوي ويی.

وييی:

يو ويی يو خپلواک ژبنيز يوون(يووالی يا ناسم يې واحد) دی. د يوه غږ يا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پيداېښتي ژبه کې پرته له غږ يا سېلبې يوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. يو تيوليز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بيا ګډ کړ.

پورته مو وويل چې وی تيوته کېدی شي، مګر مورفيم نه تيوته کېدونکی، چې له دې امله يې غږيووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا يو مورفيم يو وی وي.بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانګړتياوې هم شته، چې هغه په دباندنيو د پرمختتلو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسيقي کښې يې لرو.

ژبپوهنه ۱ ۱۸

بيا

ويي څه شی دی؟:

يووی يو خپلواک ژبنيز يووالی(ناسم يې واحد)دی. په پيداېښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يوخپلواکه يا ښه يې ناڅرونده پوهېدنه لري. يوتيوليز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد ،، ويي ،، کليمه دژبپوهانو په منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يايي په بل څه يادوي . ګومان مې دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، ويي،، پرځای باندې ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړنې اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کښې يې وګورئ..

غونډاله يا غونډله :

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابندژبنی يووالی (واحدناسم دی) دی.
دغونډالکليمي پېژند له بېلابېلو ليدلوروورکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پټوي يا ښه يې نه پوښوي.په توله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې،د يوه ستر يووالي په څېړ، پيژندلکېدی شي، چې د سينتاکس(پېژنديي ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.ځني څرګندونغونډاله د خبرو اترو کمونيکېشن) دخورا کوچني د پوهونيووالي پېژندلکيږي. خبرکړندول (خبراکت)په څېر ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرګندوني کلمه کارول کيږي

دغونډالي کلمي ټاکلو له پاره ډېرډوله ليکني يا اندونه شته دی، چې د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسيږي. هرژبنی ښوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پېژند ومنځته راوړي. بېلابېل سم انديز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنيزاو ساپوهنيز اړخونه لړ يو له بل سره يوغږيزکوي،ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې د نخښونو پسي غونډاله يوه يواځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني،چې يو بل سره غوښووني يا ګډغوښوونکې په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځانپسي لري.

پارتيکل Partikelوړې ژبنی توټې

د نه بنه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييدولونو پورې راتړلو شويو د نخښو ژبنی يووالی دی.

.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۹ .

NICHT(NOT) :PART

نه (پڅه ه) (نهء (هغه چې ګوډی الف يې برسر باندې راځي، نه شم مونډلی))

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل وړور ته يا له خپل وړور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسي) نهء ځم.

-- د يوې ټولې يا پوره غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وييونو سره کارول کيږي، چې منفي يا کميزه پوهېدنه لري او دا و کميزه يا منفي پوهېدنه يې کمزورې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، دا بد نه دی، مګر يو څه کم دي،،.

(Nein(no نه

نه (د روښانه ه) سره: د یوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نهٔ لرم.

کړی شې له ما سره يوچاى و څښې؟

نه، مننه!

ته بايد هغه څه وکړې، چې زه يې درته وايم!

نه!.

.

- چې يوه هکپکګونکي چيغه يا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې يوه وينا سمه يا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – يا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونی و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلي هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په دې ترخ کښې به هغه دا ليک د لاسه کړی

هغه وايي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

۱. ۱Definitionsbefundپېژندپيداکونه

Schulduden دښوونځي دودن

Duden-Grammatik گرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

ژبپوهنه ۱ ۲۱ .

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

دپېژند پيداکونه:

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن ـ(دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره څانګه يانږدې په هره څانګه کې يې لري): دغونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا ترلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(وييونه او ويونډلې يا – ګروپونو) يوځای اينوولشوي وي،،

داچې غونډالې د يوه ويي سره شتون لري(بېلګه يې : څه)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويي څخه توپير ونه لري. ياتوپېر نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم روښانه نه ده،، چې د ژبني یووالي لاندې څه پوهږو. یوه ویډله(سېنتاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبنیووالی دی. نوله دې امله په پورته پېژند کې دوییونو پسې راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبنی رابند یا پوښلی یووالی(واحد) دی

نوله دې سره پورته پېژند د ویونو پرلپسې راتلنه،،په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.،،یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دڅه له امله یا کومې لارې یوه داسې وییډله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر یووالی یا یوون(واحدناسم دی)دی،چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

دبلومفیلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخورالویې خپلواک سینتاکتیکی بنې په څېر ، چې د خپلې لورې د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ددودن ګرامر: ددودن ګرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،،یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

موږنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

.

د،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي د اړتیا له مخې څخه یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېرغړي نه وي.

بېلابېل تیوپونه یا ډولونه سره توپیریږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه یا – پرېکېدنه: یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړی او غونډالزیاتونوسره سری یو غونډالراګرځېدونکي هم بولې.

غونډالترنه

غونډالې کړی شي د یوه یوه ترونې(سیندېتیک)یا دډېرو ترونو(پولسیندېتیکي)یابې ترونې (اسیندېتیکي) یو دبل سره وتړل شي.

Beispiel:سیندېتیکي: :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سینډېټیکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسینډیټیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسینډېټیکي: ،،زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دي، پوهیږو.

بېلګه: ،،ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیداېښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پیداېښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کیږي یا له انسانانو خبرې پرې کیږي یا یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوې نا لاربنودشوې ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته به و دې ته هم ګوته ونیسم، چې ژبه –لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وایي- معامله یا کوتجګونه نه ده، پیداېښت دی او پیداېښت ګوتجګونه نه مني.

د ژبې نورډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې،هنري ژبې، د نخښو ژبې اونورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..،

ـ

بیا: چې له پیداېښتي ژبې غږیږو، نو له دې سره جوړه یا غبرګ پوهیږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د موږ له هلو ځلوڅخه، خو د اړتیاوو په بنسټ و منځته راغلې هغه ویونه، چې په پیداېښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو،له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

ټولیزپېژندیا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u>

دسینتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. داکره کوي ، چې څنګه له یوګڼ یا ځانله برخو- ویونو څخه موخه-ورې غونډالې جوړیږي–

د سینتاکس لاندې سرې یوځای-اینول شوی پیداېښتي یا جوړښتیز نخښه سیستم په ټولیزه توګه و نخښوته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دغونډالو جوړښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالي د ژبې د توکو له موخور يوځای ايښوولوځخه جوړيږي.

ګډوله غونډالي- پيلونه

يوه ګډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالوجوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلي ، سماندېز خپلواکي غونډالي دي، چې ګډه موضوع لري او تړنوييونو،، او،، او همداسي ،،يا،،سره تړل کيږي. داډول غونډالترړنه تنظيم شوې(بنستغونډاله يا اصلي غونډاله) تړنه بلل کيږي. تړنويونه(دبېلګې په توګه يا، او) سرېمنظمکوونکي تړنويونه بولي.
Numerale ګڼيز: دوه (دوې) لارې، شپږم ټولګی.

غوارو چې ګڼونه په ګڼوننخبنو وليکو: ۲ لارې، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دئ).
-- ځنې نومونه/شينومونه د هغه د پسېسيلبې يا ښه يې تړلي(د پښتو ادبياتو کې لکه وروستاړی بلل کيږي، خو ما ته يې دا پسېتړلي موخه ور برېښې) د پسې مورفيم په مرسته يې‌ژندلکيږي. دا کی‌دی شي په سفی‌کس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

وال، کليواله، نرولي، ښخولي.............

Konjunktionتړنوييونه
دا تکرار دی، خو داسي نوي څه هم لري.
ژبپوهنه ۱ ۲۴ .

کونيونکځيون (لاتين: پښتو انډول يې: تړوني يا تړنويي) ويډول

کونيونکځيون، تړنوی، يونکځيون په ګرامرکې يو وييډول دئ، چې د ويونو، غونډلي برخو، يا غونډلو په منځ کې سينتکتيکي(syntaktische په نخښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم انديزې يا ګرامري اړيکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه يا افاده کوي. د پوستپوزېځيونونو يا اړيکويونو سره يوځای، چې ژبنيزې ورنږدې موخې پوره کوي، کيدی شي کونيونکځيونونه د اړيکويونه Relatoren په ځير رايوځای شي.
زه يې په دې پيل کې درې بيلګې راوړم، چې دوه يې د شميرپوهنې بنسټ تړوني دي. دا بايد په نخښه کړم، چې دا په شميرپوهنه کښې ويناوې سره تړي، دا د ما د شميرپوهنې سم اند کتاب کې بيا ښه روښانه شوي اواړونده ليکنې يې هم شته.
لومړی:
،،يا،،
وکابل ته ځم يا وکندهار ته ځم. يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

و کابل- یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

وجلالاباد - او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه ترنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنستیز ترنویونه دي .
دریم:
،،پورې،،

یادونه: ما د دې له مخه ،، تر،، لیکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر ،، یو ناخپلواک پوهنیځدنوور او اړونده پسيځاینیوی يي ،، پورې دی،، له بېلګو ښخه هم روښانه دی.
ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکتونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو ښخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ ښخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځاییږي.

پورته غونډالي ته یوه یادونه، چې اړیینه ده: ځنې کسان به وایي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له ښخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،، پورې،، ترونوی یا اړیکوی دی او پرته له دې ښخه ،، تر،،یو مورفیم دي که ،،تر،، یوه بله ګراماتیکي دنده هم و سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوباید وهخیږو، چې ،،تر ،، د اړیکویونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو کښې وکتل شي ځنې لیکوال اوپینتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلي له پاره کاروي، خودا ناسم دی او ځنې په دې اند دي، چې دا مخځاینیوی دی. بله لیکنه کې به دا راوړل شي. بیا

ترنوییونو

سپین له ننګرهار ښخه راځي. خوږه له خوست ښخه راځي..

سپین له ننګرهار ښخه راځي اوخوږه له خوست ښخه راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم انديزه تړنه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځې يا و کونړ ته ځي.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍغونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍغونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسېتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غونډالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه تړنويونو له لارې جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسي-اړيکې د بېلګې په توګه تړنويونه ولې،چې،له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا(ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالې د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېليږي. تړنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسي سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټغونډال – او ځنګیز غونډالتړنه

تړنویونه د کړنې یا کړ نځای ټاکي. دکړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندیز غونډالتړنې دوه اریز- یااصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). دتړنې دا ډول ځنګیز غونډالتړنه بلل کیږي یا سړی دا ډول تړنه ځنګیز غونډالتړنه – یا نیممنظمه تړنه بولې. تړنویونه سړی نیممنظمه تړوني بولې.

بېلګه: ځکه چې(ځنګیز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زیاتونه:

موږ په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. موږ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتیو او پاسیو لرو.

.

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې ټولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د موږ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د موږ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په ربښتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په ربښتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توان لري.

فونیم څه شی دی؟phonem

فونېم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیادونه:په نورو ژبو یا لږ ترلږه الماني کې ډېر ویونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتوکي همداغږ، گړ او ویل لرو. نه پوهیږم، چې اواز مو پښتو دئ او که نه؟ زه به په دې غږ او گړپاتې شم او بیا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په یوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونیم زوړیوناني نوم دی، چې په لاندې پوهېدنه دی:

(Ein Phonem (له altgriechisch φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږیا گړ ')

دټولو غږونو یو ذهني ټولگی دی، چې په یوه گړیزه ژبه کې همغه یا برابره توپیرېدونکې دنده لري.

بېلگه: که فونیم/ښ/ راواخلو،نو دا په بېلو بېلو ځایونو کې په بېلا بېلډول ویل کیږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي یا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتوکې یې د ویونو په منځ کې کوم توپیر نه لري دایواځې د ویېنېډولونه دی، لکه په ،،ښه،، کښې، چې په ځنو ځایونو کښې پرته له ښ په خ اوش هم وېل کیږي، خو موخه ترې همهغه پوهېدلکیږي،نو له دې امله گړیزه ژبه یا په ویلوکې، خوکه کوم فونېم بدل شي، نو مانایې ورسره نه بدلیږي.

دلته په فونېم کې همداگړ یا غږ یووالی دی یاکه غواړئ همدا یو غږ یو یوالی دئ لکه د/ ر/ یا/ت/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په ویی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په گوته وي، چې دا غږ د سیلبې له لارې روښانه دئ..

ژبپوهنه ۱ ۲۸ .

ددې بېلگې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی،خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځې لرم،چې هغه باید په گډه سره اوبی کړو.

دایوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې ځنگه اوکوم دي؟

په پورته کې گورو، چې/ر/ او/ ت/ موورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دئ. همدایې د پیژند یووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړئ، خو گومان مې دئ، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا گړ – یا غږڅپې ته به څه ووایو. راځئ،چې په دې سېلبې پاتې شو او که غواړئ سېلاب.

د سېلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همهغه یو اواز راوېستنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،مار ،،/ ،،تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او يواځې لومړي توري يې سره بدل دي او له دې امله يو هېدنبدلېدونکي دي.

ددې ويونو د پوهېدنو توپير د وېلو يا ليکلو،ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ(مينيمال) جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مينيمال ځکه، چې هغه خورا کوچنۍ جوړې دې. وروسته روښانه پېژند شته

بيا: دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبې په څير رامنځ ته کيږي يا ومنځ ته راځي..

Allophoneديوه غږبلډولوالی

ددې يوه غږ ښ الوفونونه/ښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځايونو کې بېلابېلويل کيږي.

الوفون يوناني وی دی، چې الو دبل او فون د غږ ياګړپه مانا دي يعني بل ډول غږ يا اواز ياګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بلډولوالی دی، چې د فونېم بدلون يا سبفونېم بدلون په نامه يادېږي

دسره خپلوانو ويونويا کلمو پېژند يا يې نوره هم ښه سره توپېری پېژندونه يې:

دېستينګېم : Distingem

فونېم او ګرافېم د دېستينګېم کلمې يا د ويي لاندې سره راټوليږي يا رايوځای کيږي.

داپه دې مانا، چې ديستېنګېم دوه برخې دي: ګرافيم او فونېم.

ګرافېم: Graphem

. فونېم له ګرافېم څخه توپيريږي. ګرافېم د ليکلشوې ژبې خورا کوچنۍ ماناتوپيرېدونکی يووالی دی

فونېم Phonem

(c) ketabton.com: The Digital Library

.فونېم د ویونکې – یا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکي یووالي دی

مورفېم Morphem

یادونه: مورفیم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بیاپوره څېړلشوی دي.

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنی د ژبې پوهېدنتوپیرېدونکی یوون یا یووالي په څېړ پېژند لري، په داسې حال کې **چې مورفېم د ژبې خورا کوچني پوهېدن-وړونکي یووالي** یا یوون په څېړ پېژند لري، چې دواړه سیمانتیکي ژبنیزه منځپانګه لري.

یادونه: دایو اوږد د خبرو څه لري، چې زه یې د ما د پاتې وخت سره لږ نورې شنني ته بېواکه یم، خو دامې داسې لږ څه پیژندونه له الماني څخه له تاسوسره ګډ کړل، په دې هیله، چې ستاسو مینه مې ورسره راپارولي وي، بیا وایم، چې دا پوهنه پرته له یوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کیږي

ددې کلمو د یووالو پېژندونه

پورته مې ولیکل، چې د فونېم یووالی لکه لاندې بېلګه کې/م/ دی

دمورفېم یووالی سیلبې یا سیلاب دی، هرمورفېم یو سېلبې دی.

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،شل ،،/ شل،،(دش پڅ پڅ الف سره ویل

.

ژبپوهنه ۱ ۳۰ .

دماناو توپیر د ګړیزوویونو جوړې یا خوراکوچنی(مینیمال) جوړې بلل کیږي

دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څیر رامنځ ته کیږي یا و منځ ته راځي

بیایې یووالی: ددې پورته ژبنیو توکو یووالی نو د سېلبې څخه څرګندیږي، دا یو سېلبې دي او دا یې یووالی هم دی. یووی کړی شي یو سېلبې یا ډېر سېلبې وي، مګردا ټول یوسېلبې دی

فونېم د ویلشوې وې پوهېدنتوپیرېدونکی یووالی دی. داپه دې مانا، چې د یوه فونېم بدلول د یو بلفونېم سره د دوې پوهېدنه بدلیږي یا تغیر خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کيږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونېم ماناوړونکييووالى نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په ګوته کوي

سرې ويلى شي: فونېم د يوه وي هغه خورا کوچنى غږيزه جوړښتبرخه ده، د ويي توپيرېدونکې دندې سره. دفونېم د بدلون له لارې د ويي مانا بدليږي، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکى دى.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پيلغږ کې

کور – ګور

مږه – پږه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پايغږ يا پايګړکې

کار- کال

ورور- خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر- ډار

ټول- ټال

يادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځاى ګړ وکاروو ښه به وي.

Phoneticفونېتيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زړه یونانيφωνητικόςphōnētikós,پښتوپوهېدنه يي غږ- ياګړاړوند,) .

φωνήphōnḗ, پښتوپوهېدنه يې غږ يا ګړ

يوپوهنيزدېسخپيلين يا دېسيپلين دی،چې ژبغږ په لاندې دلايلوڅېړي: په ستوني ګنده، مری-،خوله او د پوزې په ورشوکې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستيکي خوي او د غږ يا ګړ کارونه د غوږونو اوانساني مغذ له لارې

دادوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتيک يوه خپلواکه دېرو پوهنو په منځ کې ځغاستيځانګه ده لکه لينګوېستيک، اناتومي،فيزيولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېرپوهنه. فونېتيکڅېړنورشو يا څېړن اله ګړېدلې ياويل شوې ژبه يا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولوربښتينوالي- ياريالېزه کولو کې.

فونېتيک هم لکه فونولوجي ويلشوې يا غږېدلې ژبه يا لنډ ګړژبه څيړي. فونېتيک د فونولوجي څخه ځان په يو بل اسپک يا کړنلاربېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو يا برخچاپېريال په څېړ غږونه په يوګونوژبو کې د خپلو پوهېدنتوپيرپېدونکو دندو غږونه ټولګيزوي. په مخامخ يې فونېتيک د فزيکي ، نيورولوژی، فيزيولوژي د يو يو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پيداښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

دفونولوژي پېژند:

.

ژبپوهنه ١ ٣٢ .

Die Phonologie (زوړيوناني وی دی.φωνήphōnḗ, پښتوغږ ‛ , λόγοςlógos, پښتوپوهنه) فونولوژي

په پښتوکښې غږپوهنه، د ژبپوهنې يوه برخورشو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کښې دفونيتيک څخه بايدرابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کښې يې بايد پولې وي:

په داسي حال کې چې فونيميک د ژبغږونو روښانه خويونه څېړي، چې څنګه جوړيږي او فونولوژي د يوګونو ژبود غږونو ګړسيستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

فونيتيک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونيتيک د ګړخپو يا ژبخپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت دويونکي او د هغه په کاراچونه د غور له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزيکي، روحي يا اروا پوهنې او فيزيولوژيکي ګړموادوتيولوالي په پام کې نيولو سره

ديوې پوهنې په څېر د فونېميک د ژبغږونو رواجي څېړنو له مخې يې تاکل،د موډرنويا اوسنيو څېړنو په څير تنګ دی.له دې امله لاندې فونېتيکي څانګې سره توپيروو:

۱-ويېنډوله يا ويېنډوليز فونيتيک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږيز فونيتيک د فونيتيک هغه ورشو ده،چې د ويل شوو جګو يا غږونو سره بوخته ده. دلته دبېلګې په توګه څېړل کيږي امپليتودې ياجګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږيزفونيتيک د فونيتيک

دالاندې يې نه ژباړم، دا ګران ليکونکي په دا څلوروپرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

.

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

داپورته ژبنيز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزيکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پيداکولی شي

فونېميکphonemic.

پېژند: دپيداښتې ژبې د غږيزې- اوليکنژبې روښانه روښانه ونه يا که غواړی‌شننه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفېم د ژبپوهنې د خورا کوچنیو ژبنیو والی (مور واحد وایو، خو دا ناسم دی) لپاره یوه مسلکي ویپنه ده، چې دا یوه پېژندنیزه پوهنه یا یوه ګراماتیکي یا ژبپوهنیزه دنده لري.
داسې کوچني یووالي یا یوونو ته ډېر وخت د ویونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفېم د ژبنیزې مورفولوژي منځني یا دزړي کلمه ده. دا بیا هم د کلمې و ویې ته نه سیده مخامخ ځایږي، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: یو ویې کړی شي تونه کړی شي او له دې امله له ډېرو مورفېمونو څخه جوړ وي، خو یو نا توته کېدونکی وی سملاسي یو یواځني مورفېم وي.

کلمه ټاکنه: مورفېم په ټوله کښې د یوه کوچني پوهنوړونکي (ژبنیز) یووالي په څېر پېژند لري، ټیک لکه چې لرو: ،، مورفېم د یوه کوچني غږ(سېلبې) یا ګرافیمي یووالي دی د یوې پوهېدنیزې یا ګراماتیکي(ژبلاریزې) دندې په څیر.،،

د بېلګې په توګه لکه خور خورکې، لیکل (خور)-(کی)، دلته (خور) بنسټوی دی، دمور-پلار لور او(-کې) یې پایونه ده د پسېټړی دندې په بڼه.

.

که د بېلګې په توګه ولرو: میزونه، لیکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنګه یې چې وایو هم، له دوه مورفېمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته میز بنسټ وی او ــونه یې ډېرګڼ دی، خو دلته د مورفېم او سېلبې په منځ کښې توپیر روښانه کیږي: [مي-زو-نه] او له دې امله ویلی شو، چې مورفېم ټیک همهغه څه نه دي. دا هم یوه غزېدلي لیکنه ده، چې ګران ژبمینه-وال به یې د یوې پرمخ تللې ژبې څخه راونیسي.

- د زیاتو روښانونو لپاره: لرو: پلارتوب دا له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او توب پسېټړی دی، کومه پوهېدنه نه لري، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلارتوب ته غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او همدا ډول : له، پر، تر دا مورفېمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنورونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې نورو ته پوهېدنه ورکوي. دا به په حالتونو کښې ولولو، چې څنګه؟

دا دلته يې يوائې داسې لړ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفېمونه د ،، ما ،، چې په ژبه کښې د تېروخت، د کړوني لپاره راځي او په دې غونډلو کښې به يې د نه کړوني و دندې ته پوهېدنه وروړلکيږي. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورګورى، چې دا له، تر، پر، مخځاينيوي يا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کښې ښه روښانه شوي.

مورفيمونه د اوازونويا تورو کوچني ټولګي دي، چې دويي يو خپله مانا يا غوره والى ولري.

بيلګه: ،، لوي ،، وى يو مورفيم دى. دا د بيلګي په توګه په ،، لويوالي ،، ، ،،لويان،، کي کارولکيږي.
،، - والى،، هم يومورفيم دى. دا په دي پوهيدنه، چي يو شى داسي دى، لکه دا وى، په کوم پوري چي دى ترلکيږي. دا د بيلګي په توګه په ،، لويوالي،، ، ،،ښکليوالي،، ، ،، لټوالي،، کي کارولکيږي.
همداسي ،، –ان،، يو مورفيم دى.دا د نورو په څنګ کي کارول کيږي، چي وښايي، چي يو څه زيات په بر کي نيسي، د بيلګي په توګه ،،لويان،، ، ،،چرګان،،.
زيات ويونه له ډيرو مورفيمونو جوړ دي، که سړى مورفيمونه وپيژني، نو سړى کړى شي د وى په مانا ساده وپوهيږي.
مورفيمونه اوژبسيلبي زيات وخت همغه يا يو شى دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفيمونه دي. مګر سړى وايي،، ژوند-کول،، او

،،م- ګر،،.
يا
مورفيم
مورفيم خورا کوچنى اواز- يا غږيوون يا غږيووالى دى، کوم چي په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سړى د خپلواک او ترلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کي توپيروي، چي دا يواځي(فقط) د ويونوپه دننه کي رامنځ ته کيږي.
که الماني ژبي ته پام وکړو، نو په هغي کي دربزره ليکسيکي مورفيمونه، ١۶ بيلابيل ګرامري مورفيمونه او ١٠٠ وييجوړونکي مورفيمونه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناړوند يا خپلواک مورفيمونه :
لکه: ميز ، پړ ، سر
تړلي يا بلواک مورفيمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه
لويان، بنسټ + زياتواليپای
که تاسوپه نورو ژبو کي دا ګورئ، ډېرې ليکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پيژندونه ورکړې، خوموخه – چې خورا واړه ژبيووالي دي – همغه ده.
،،مورفيم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له يوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کي يا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، ډ .... سره،، د پ په توګه راوړي، خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفيمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. يا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې يو خورا کوچنی پوهنوړونکی يووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د يوځايکولو سره وييونه جوړيږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوييونو جوړوني او بڼې پوهني) يوه برخه ده.

يادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېتړلي يا سافيکسونه دي.(هلته کتل کېدی شي).

نيونه، ښوونه، غوښتنه

.

.

دا ويونه، چي زه يې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کې کارولکيږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کيږو.

وړاندنيونه (preconditio لنډ: نيونه ، فرضيه)

وړاندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دې د مخه چې يو بل حالت، يوه کړنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د ښوني شي يا وښول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيلګې په توګه په يوه څه کې د ننوتنې منلو يا داخيلېدو اجازې د حق کېدو له پاره ازموينه زيات وخت يوه وړاندنيونه يا که غواړۍ فرضيه ده

يوه وړاندنيونه کېدی شي يواځې د يوه حالت يا يوه خوی يوه وړاندنيونه وي.

په سم اند کې وړاندنيونه په لاتين کې د پريميس Premise په نامه هم بلل کيږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنيونه د يوې ښوونلارې يوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ايندکشن وړاندنيونه inductionprecondition*Induktionsvoraussetzung*

پايونه د ايندکشن ښوونه(Induktionsbeweis (theproveofinduction) (د ځانګړو څخه په ټوليزو پايونه) پيل په نخښه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعيت منلو لپاره په پوره سويه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنيونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموينه وړاندنيونه ده.

قضيه يا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې يوه نوې پوهه يا پيژندنه ده ، چې له اکسيومونو، ټاکندويو(پيژندونو يا تعريفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کيږي. ددې لپاره، چې د يوې جملې وينا و منل شي يا وپېژندل شي، بايد و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونيسو نو دا يوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګيز (صنفي) پريديکاتي سم اند د پايونې پرلپسې ده يا که غواړۍ پايله ده.

.

ژبپوهنه ۱ ۳۷ .

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د يوې وينا د رښتياوالي يا نارښتياوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسيومونو، چې له سره رښتيا نيول شوي وي او نورو وينا و څخه، چې رښتيانه يې تياره ښوول شوي وي راوېستل کيږي.. دلته له اکسيوماتيکي axiomatischenښوونې خبرې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرپو هنیزې ښوونېږ زيات وخت په وړو،وړوپلو د نورو غونډالو يا جملوپه بنسټ سرته رسيږي.

جوړښتيزې - او نا جوړښتيزې ښووني.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، يا يوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا يا پوهېدنه چې، يواوبی جوړيږي يا منځ ته راځي.

د يوه نه جوړښتيزې ښووني سره د خويونو لړلوسره د يوه اوبی شتون پای کيږي. کله ختی ناسيده نيونې کيږي، چې اوبی يې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung يا ،، څرګند يا روښانه حکم ،،تضمين شوی قضاوت،، هم بلل کيږي، يوه جمله ده د ځانګړې مانا يا پوهېدنو سره او له ويونکي څخه داسې ويل کيږي، چې ټوليزه او د ټل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ايالندن له پاريس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاريس څخه زيات اوسيدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

يوه غوښتنه نه يواځې لکه (څرکندونه) ويېنه يوه جمله ده د ټاکلي منځپانګې سره، بلکې يو ټوليزه کړنه کاروايي ده: د ويل شوې وينا لپاره يوه ټوليزه په اختيار کې نيونی (چې ګوندې د ټيکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کيدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار“speachact“ کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټيک (همداسې) رښتيا وي يا نارښتيا. دا له دې امله موخه وري دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې يا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي يعنې تصديق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(ياني مخامخوالی يا تضاد يې وښوولی شي).

د نورو ژبنيو څرګندونو څخه يې رابېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نیونو ودانې یا فقط نیولشوې یا نا جدي جملې. د بېلګې په توګه په ادبیاتو، ژبتمرینونه یا ټوکې ټکالې لکه (،،په یوه وخت کې یو پاچا وو............،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ایا دا به راشي،،)

۳ – تیوریتیکې نیونې(،، نیسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو ټینګه تړنه دې ،، مالیکیول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانیز خوند یا مزې څرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د ربښتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کیږي، د بېلګې په توګه موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کیږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه empirischeیا په تجربو ودان، په ربښتیا faktischeیا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې څخه درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه empirischeایمپریکې کارونه په پیداښتې پوهنو کې.

.

-- سم اندیز-شمیرپوهنیزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ریښه ۱۲ ده او پوره سم یې ۱۲±،،). دا د شمیرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتیدونکې غوښتنې (،، سپین و برګ ته ښه باجه یا رباب وهې،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- یوه لار ،یوه کچه، اخلاقي غوښتني(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تیروتنې څخه و ناوړه کړنې یا ګوناه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتیو-یا مثبت اخلاق Ethikالې دي.

-- hermeneutischeروښانه، موخه ښوونیزې غوښتنې (،،د سپین بیرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، موږتسلیم یو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دنني سایکولوژیکي یا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبینی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څیلزیوس ښایي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کیږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په یوګړو یا ځانګړو پېښو، اوسمهال یا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېټې په ځای مې کوم افغان لیکلی،نود زېږېدنې یا مرګ ورځ مې یې باید اسانه پیداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشینۍ).دا ډول غوښتنې د تاریخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شیانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډېنګرۍ شته،،).

--- په تجربوي قانونمندۍ یا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک یوه کریستال ګلنی په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کیږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه یو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دۍ.

.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بیا باید وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Imperativ په امريه بڼه، غوښتني، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شميرپوهنه)

يادونه: دا په ژبپوهنه کې هم بايد همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شميرپوهنه اوسم اند کې يوه نوې پيژندنه ده، چې دا له اکسيومونو، پيژندونو او تازه پيژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کيږي يا جوړيږي.د دې لپاره چې د يوې جملې وينا وپيژندلشي، بايد دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتيب په يوه اهرامډوله ترتيب په برخو ووېشل شي، چې ترتيب يې داسې بربښي:

۱- Lemmaمرستندوی جمله (د يوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollarد کره کونو يا ترې لاس ته راوړنو يوځايکول، چې دا له يوې جملې يا يوه پيژند بې له لويو بوختوالو څخه راکول کيږي. زياتوخت پای لاسته راړونې)

۳- Proposition (سم انديزې ويناوې).

۴ – جمله يا تيوريم Theorem (پوهنيزه – او بنستجمله يا ستجمله. Theoremتر اوسه پورې په زياتو ژبو کې کارولکيږي.

تل ژبنيز – يا ورځني ژبنيز ليدني غوښتنه

--- تل ژبنيز ليدني غوښتنه په توليزه توګه فکر دی.. که سړي ته يو فکر يا پيښه پيدا شي، نو سړی کړی شي دا يوه غوښتنه وبولي.

بيلګه- غونداله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بيايم.

پوهېدنه يا مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفي له ليده يا له مخې:

ويناډولونه يا وينابڼې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې Modiمودوله یا ویناډولونه شته: ایندیکاتیو ، اوایمپیراتیو

ایندیکاتیوIndikativنومینال وینابنه ده: ته کونیونکتیو ځې، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته څرګندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کيږي، سره له دې چې پېژندنې یو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتیایني خبرې کيږي. که ته یو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شې، نو ستا مخامخ باید رېښتینی و پېژنې همداسې د تا په غوښتنو باور ولرې، نیسو چې ته او د تاملګرې او ملګري په یوه هنرمند غږيږي او ته د بېلګې په توګه لاندې ویناوې به کار اچوې یا په لاندې ویناو کار کوې:

هنرمند ډېرې پیسې ګټې.

له دې پرته هغه ډېر قراردادونه دلاسه کړې دي.

دا غونډلې تر هغې پورې غوښتنې دي، تر څو پورې يې چې رښتیاوالی نه وي ښوول - یا جوته شوې وي.

که د بېلګې په توګه دا نه وي تظمین شوي، چې دا هنر مند ډېرې پیسې اخلي، تر هغې پورې دا جمله یوه غوښتنه ده.

Indikativپېژدنه

د پوهنیز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنیزې پېژندپوهنې erkentnisse یو رېښتینی پېژندلشوی رښتیاوالی انځوروي.

کونیونکتیو یا ناسیده وینابنه: غوښتن- یا هیله بنه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ایمپیراتیو Imperativامربنه: لاړ شی.

Konjunktivناسیده وینا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونیونکتیوپه هغه حالتونوکې کارول کیږي، چې ریښتوني نه، بلکه یوازې شوني یا ممکن وي. یا دا:

ډېر وخت وینا په ناسیده ویناکې د امکان یا شونتیا په چاپیریال کې راځي، دا د امکانبنه یا شونتیا بنه او یا کېدنتیابڼه هم بلل کیږي. کونیونکتیودا نه ښايي، چې یو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شې اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړې شم.

Adeverb ادورب یا رابندونه او ډولونه یې (ګومان مې دی دې موږ قید وایو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

.

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترخ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتې‌ږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله. سم يې: پر څه هکله باندې
له تړنوي سره کېدی شي ویونه، ویيونډلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونتړنو سره به ویونه، ویيونډلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو تړني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: سپین، غرنی او تورګل و ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالۍ سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییډلو (- ګرووپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلي کار ولاس ته راوړني به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته- لیک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کښې له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپین فیلمجوړونکی دی او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دی.

ملالۍ غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سر- یا بنسټغونډالي او څنګغونډالي سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بېلګې: لمر بېرته ځلیږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ودرېده.

پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورینګي وه.
یادونه: و ما ته ګرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که د پسي ځاینیوو یا داتیو حالت دی.

یادونه: د ګرامر له مخې څخه به یي ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. تولیز فکر اړیین دی.
له تړنویونو سره سړی کړی شي خپل نیت ووایي یا څرګند کړي.

یو له بل سره لړی کې(kopulativ):

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته) یا ښه یي:
له دې څخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: زه په سپورتټولنه کې غړی یم، همداسې په موزیکښونځي کې هم.

ځه پردیکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلګه: مور. یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): ځه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، تیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: مور. اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغئ (را نه غئ)، ځکه ګاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړی درد لري).

(negierend): ځه نه کول (نه والی) (او که ځه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې بېرته وکوټه-ګی ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تياتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، ټيک داسې....

بېلګه:سپين داسې اغيز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- يا ځکه چې ---- يا له دې سره چې هغه زيات تمرين وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل يا قانع کول، ښه يې:ورباندې منل :

په رښتيا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو موږ بيا هم لاړو.

(adversativ): ځه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زيات،مخامخ، هم، بياهم، د ځه مخامخ، خو

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مينه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت څرګندونه (متناسب) يا پرتله ييز يا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جګ دی.

(modal): يو رقم او ډول څرګندونه يا ښونه
په دې چې، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه مور نیکمرغه کوي، په دې چې یا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې یا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پیل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خوندیوني له مخې سرې توپیروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ویناغونډالې په توګه

بېلګه: ورینګي وریږي. توپ رغړي. زدکونکی یوه غونډاله لیکي.

یادونه او پېژند: وینا د وییونو داسې څنګ پر څنګ باندې ایښوونه ده، چې یو رښتیا ارزښا رښتیا یا نارښتیاولري.

ویناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا یې ښوول کېدی شي یا باید و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سر- یا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ایا) ورېنګي سبا وریږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ایا) ته یوه غونډاله لیکې؟

یادونه: که پام مو وي، نو د ویناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟

په ویېنه کې یې بیا روښانه توپیر شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېبلګه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه!ليکه!

سرغونډاله د درنښت امريې په څېر

بېلګه: هيله ده چې په غونډال ليکنې پيل وکړې.

يا: که و هغه ته څه ووايې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالي په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړې!

سرغونډله د غږغونډلي په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسې ناوړه!
Infinitivsätze ايفينيتيو د کړنوي بنسټبنه يا بللبنه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پايوني څخه جوړه ده. اينفينيتيوغونډالي له ټاکلو ويونو او اوړونونو يا ښه يې بنه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د يو څه کړني). زه و مخ ته لرم، چې د تېنيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت اينفينيتيوغونډاله له سرغونډالي وروسته ځای ياځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالي پيل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اېنفينتيوغونډالي د کړنويونو سره په بنسټبنه غونډالي دي.

”Infinitivsätze ohne “auf
اينفينيتيو غونډالي بې له،، باندې،، څخه

بېلګې: پر څوکۍ ناست پاتې شه. سم يې: پرڅوکۍ باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “mit د الماني او پښتو غونډلجوړونه پوره توپير لري.
اينفينيتيو غونډلي له ،،سره،، سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیو غونډالې ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختي یا و ارامی ته لاړ شې

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالي له ،، به،، سره

بېلګې: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیځیپغونډاله یوه ځنګیزه غونډاله ده له پارتیځیب ۱ سره(پارتیځیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیځیب ۲ (پارتیځیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالې و شي ته موخه لري او داپارتیځیپ په ډېرو حالتونو کې غزېږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیځیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلېږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خویوېي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنویي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze
پارتیځیپ غونډالې د پارتیځیب ۱(پارتیځیپ اوس وخت) او پارتیځیپ ۲ (پارتیځیپ تېر وخت) سره جوړېږي.

پارتیځیپ ۱ له یوې پارتیځیپغونډالې له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتيځيپيالغونډاله کې له پارتيځيپ ۲ سره کړنه په بنسټ – يا سرغونډاله کې کړنې ځخه د مخه کړل کيږي.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي يا ګولساتونکي) وکولی شو هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوې غونډالې

يوه غونډاللړۍ(Parataxe) – غونډالتړنه هم بلل کيږي- له دوه يا ډېرو برابرارزښته غونډالو ځخه جوړيږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرځلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرځلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe)له سر- يا بنسټغونډالې (زيات وخت له يوه تړنوي سره تړلې) ځخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيپوتاکس لاندې د يوې ځنګيزغونډالې د بلې ځنګيزغونډالې سره ترتيبول پوهيږو. يوه ګډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېرځلو هيپوتاکسو ځخه لاس ته راغلې وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهېږو. (کېدی شي مور د مخه بل ځه نومولي وي، خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونډالزياتونې ځخه په ژبلار کې يوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې بنسټ – يا سرغونډالې او له يوې ځنګغونډالې ځخه جوړه وي(او يا هم زياتې ځنګيزغونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده.
بېلګه: زدکونکی پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالزیاتونه یا له څو غونډالو یوه جوړونه....

په غونډالزیاتونه- یا له څو غونډالو څخه یوه جوړونه کې بنسټ-یا سرغونډاله او څنګیزغونډاله.

څنګیز- یا څنګغونډاله د بتسټغونډالي و مخ ته، و څنګ ته او یا د بنسټغونډالي په منځ کې وي. هلته یوه غونډالزیاتونه و منځ ته راځي.

-- څنګیزغونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلګې: دا چې یا ځکه چې باران وریږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سینما ته ځم.

-- څنګیزغونډاله د بنسټغونډالي پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وریږي.

زه سینماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګیز غونډاله د بنسټغونډالي منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وریږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سینما ته ځم.

-- څنګیزغونډالې

څنګیزغونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپیر شي، بیا کېدی شي غړیغونډالې وبلل شي.

-- شیغونډالې(غړیغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، باید وخوري.(څوک باید وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . ـ څه (شی) مې خوښوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شیغونډاله(غړیغونډاله د خاوندوالي -، داتیو-، خاوندوالي- یا اړیکوین شی پر څېر یا بڼه باندې):

بېلګه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه ګټلې.(څه(شی) زه څه په یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze:ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله یا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لاړ؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze:اتریبوتغونډالې:

اتریبوتغونډالې په ژبلار کې یوه څنګیزه غونډاله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پیل(فیل) اموخت(عادت) لري یا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي) (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze تړنغونډالې:

څنګغونډالې د تړنویونو له لارې لاربښودېږي

کړنوی زیات د څنګیزې غونډالې په پاي کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سړی دا توپیرولی شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالي (لاملغونډالي)

(ټرني: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه يې.
و سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پيل دئ

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځې.

(د رقم او ډول غونډاله، Modalsatz (Satz der Art und Weise
(کنجنکشن يا ټرنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږ ی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(ټرنويونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، په ترڅ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، ليکلی وو، خو د وروستيو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دئ او څه پرېپوهېدنه نه لري. دا موضوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

يادونه: پورې د ټرنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاينيوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. يا ۱۰ – ۱۱ بجو

بيا يادونه: دا ،، تر،، ګوره ټرنويي نه دي، دا د حالت اړوند مورفيم دی او دا ،، پورې،، پسېترلی او ټرنويي دی. دا په ګرامري حالتنو کښې روښانه شوې.

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.
ګومان مې دی لږ تکرار شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالجوړونه

یوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېډیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېډیکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېډیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېډیکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېډیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېډیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېډیکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
وکوم ځایبدلونونو ته شونتیا شته؟ یا کوم ځایبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېډیکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېډیکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شینوم(غونډال اله) او له پرېدیکات(غونډالوینا) سره سړی کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه ګنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا)هلک لوبیږي؟ (ایا) موټرروانیږي؟ (ایا) سړی پخوي؟

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننخښنه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو.
شی یا ښه یې نومویی کړی شي

یو نوم/ شینوم – یو نوموی -

یو نوموی له مل سره-

یونوم/شینوم له اتریبوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېدیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښیږي...؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېديکات وايي، څه دي، څه پېښيږي يا څه کړل کيږي يا څه کيږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېديکات زده کول.

پرېديکات تل يو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شينوم يا نوموي(غونډال اله) او پرېديکات(غونډالوينا)

کېدی شي سړی ساده غونډالې جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالې په څېر: ايا کوچنی لوبې کوي؟ اياموټر ځغلي؟

ايا سړی پخوي؟ ايا ښځه کار کوي؟

يادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ويلو څرګنديږي او زيات وخت د ،، يا ،، ورسره نه ليکي يا وايي.

اتريبوت- ورزياتونه
اتريبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتيوي يا خويوييز اتريبوت(هم: اتريبوتي خويوييونه):

خويوی يا هم ګڼوی له يوه نوم/سوبستانتيو سره زياتيږي:
بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دريم ځای

:postpositionales Attribut

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزيشن لپاره ځيږل وو، خو پښتو پرېپوزېشن نه لري، نو د تېر غوندې به کله د پښتو يو او کله بل حالت وي.

اتريبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د يوه شي ورزياوتونه

اړيکوييز اتريبوت:

اتريبوت کېدی شي له ډېرو وييونو او له نورو وييونو – د يوه اړيکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپيوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښې‌ده.

يادونه: موږ د ښنګه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتيځيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نخښونې ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جګوالي توان) خويوييونه لري او له دې سره د کړنوي او خويويي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيځيب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتيځيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتيځيپ د اتريبوت په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: خوښو لیدونکو پر خپلو ځایونو باندې چغې کړي

هغه په ځغاستندې – یا ځغاستپټی (ور) زدکړه (تمرین) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځی، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لرروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ ► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit
۱ Futur I = 1. Zukunft ► . راتلونکی
► Futur II = 2. Zukunft۲ . راتلونکی

تېر وخت او ۳ او . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي له مرستندوی کړنويي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتیاده،

په پښتو غونډله کې کرونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځې او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له یوه وي څخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوي او کرونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خوری...

یادونه: دا پورته، چې موږ اینکلتیکي نومځاینیوي بللي، دا په خټه کښې د کړنوییونو، له وخت سره سم یا وخت اړنونده بڼه بدلون یا ګردان دی. موږ په پښتو کښې داسې بلد شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو، چې ګوندي د بېلګې په توګه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه ليکو، نو دا به بسيا کوي. مور يې باندي پوهېږو، خو دلته مو هغه ګرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په پاي کښې دا د وخت اړونده مورفېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې ګوندي په ،،راځم،، کښې به دا ،،- م،، د نومځاينيوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنويي د بڼبېدلون يا ګردان دی.

فکر او مرسته: له دې سره ډېرو ګرانو ژبمينه-وال او ژبپوهانو، تاسو هم د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږي.

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړوني ځاينيوي ځاينيوو تورو ته څه وايي؟

ايا دا لوريز يا لنډ نومځاينيوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اينکليتيکي نومځاينيوي بلل کيږي.

د کړنويونو بدلون يا بدلېدل (له لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنويونه .... بېلګې توانمند کړنويونه

اوسمهال: ..... زه وايم......... زه ځم

ته وايې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وايي ..... هغه (ن،ښ) خي

موږ وايو...............موږ ځو

تاسو وايئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وايي............... هغوي (ن،ښ) ځي

اوس تېر مهال يا پرفکت: ما ويل .... زه تللم(*)

تا ويل................ ته تللې

هغه(هغې) ويل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ويل (ويلو)..... تاسو تللئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللې)

موږ وويل..................موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وويل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وويل............ زه لاړم (لاړلم)

تا وويل (وويلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وويلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپیر په ه کې دئ.

موږ وويلو .... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وويلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وويل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لاړم فکر : ماويلي وو

تا وويل...... ته لاړلې .... تا ويلي وو

هغه، هغې وويل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

موږ وويلو .... موږ لاړلو

تاسو وويلو .... تاسو لاړلئ

هغوي وويلو................. هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وايم.................. زه به ځم

ته به وايې .... ته به ځې

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به وایي................ هغه به ځي

موږ به وایو........موږ به ځو

تاسو به وایئ........... تاسو به ځئ

هغوي به وایئ........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ویلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ویلي وي...... ته به تللی وې

هغه به ویلي وي........ هغه به تللی وي

هغه به ویلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ویلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ویلي وي............. تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ویلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللې وي

لاندې ته یادونه: په لاندې کې د لرل او یل کړنویو سره بې له ځانیز نومځاینیوو هم دا غونډالې د یوه ویي په څېر سمې دي. لرم، یم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – یا نه کړونی

غوره یادونه: موږ په الماني یا لاتین کې اکتیو او پاسیو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني لرو، خو که په پښتو کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا دریواړه لرو: کړونی، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو یا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. یا

یادونه: او هغه عربي یې فاعل او مفعول (کړونی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې یې باید پرېکړونی او بل یې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی یې وبولو بسیا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کړنغونډالي کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبنه): ملالی(سبجکت) و هوګی(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېدیکات).
ناکړنوی (زورېدبنه): هوګی(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالی له خوا)

Aktivاکتیو:

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګی ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه و هوګی ته ډاډ ورکوي. هوګی نه کړونې یا موخه اله ده)

هوګی ربړیږي.(هوګی په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګی ډاډه کیږي. (هوګی پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګی وهي. دلته سپین کړونی او هوګی پرېکړونې ده.

هوګی وهل کیږي: دلته هوګی نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، په خاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکیلي لټوم.،، ،، د ما د کور کیلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په په بڼه کښې دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: موږ باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیداښي توګه راتلی شي، بې‌پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نیول کږي، چې باید ونیول شي.

۱ – سیده شی نخښونه له سیمانتیکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سیده اغیزمن شی یا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کې‌دنجوړښتونو شی یا ابجکت کیږي. ،، د کور کیلي د ما له خوا څخه لټول کیږي.،،

۱ - ،، داسیده شی پسې نښتی له کړنویکړنو (یا د کړنوي له کړنو) څخه اغیزمن دی...،،

ویی - یا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسیده شی

وییپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتیو شی همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کیږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وی، خو نور ورته سترې شوم.
کارونبېلګه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومینال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتیو او پښتو کې ،، له تا،، حالت یا پېر کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د یوه سیده شي دنده پوره کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د ناسیده شي نخښونه د داتیو لپاره کله د همهغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کیږي پرته له اکوزاتیو(سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په څېر نه د یوه ناکړوني غونډالي سبجک(نومویي) په څېر کارول کیږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کیږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسیده شی ،، له تا،، په داتیو حالت پاتیږي.

Der Konjunktiv ترنویي یا - لغات

کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنویی ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلنې ته وایي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه ربنتیا شوي یا کړل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتلکیږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه ویېزې (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلګې: ځوان وایي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وایي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابنه) ترنویز ۲ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلې وی.

ما به و تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلګې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښدېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که مور د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ترنویونو ۱ کې

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ځې ته وايې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وايو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وايئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt د تېر وخت کړنبنه او هم پايشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ويلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ويلې دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

موږ دې تللي يو موږ ويلي دي موږ خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ويلي وي تاسو خبرې کړي دي

هغوي دې تللي وي هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووايم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووايې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووايې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووايو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي   هغوي به خبرې وکړي

راتلونکی ۲ Futur II

زه به تللی وم مابه ويلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ويلي وي   تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ويلي وي   هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو   موږ به ويلي وي   موږ به خبرې کړې وي
تاسو به تللي وی   تاسو به ويلي وي   تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي   هغوي به ويلي وي   هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سيده ويناوې يا – خبرې يا ګړېدل(؟)

يادونه: ما پورته د هغه اړوند ويې دوه ډوله پوهېدني ليکلي. دا توپير لری. د سم اند له مخې وينا يو څه او خبرې بل څه دی. وينا يو ربنتيا ارزښت ربنتيا يا نارښتيا لري او هغه بايد وښوول شي، چې داوينا ربنتيا او که نارښتيا ده او خبرې دا نه وايي. دا به داسي ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وينا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سيده خبرې د يوې غونډالې برخه ده، چې ويونه بې‌رته ورکوي، کوم چې ويل شوي وي.

دا ويل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کيږي.

شونتياوې:
پلار وويل: ،، نن موږ يو چکر وهو.،،

،،نن موږ يو چکر وهو،، ، پلار وويل.

،، نن،، ، پلار وويل، ،، موږ يو چکر وهو،،.

،، ايا نن يو چکر وهو؟،، ، سپين وپوښتل.

ـ

ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ

،، مورِ نن یو چکر وهو!،، ، سپین غږ کړ.

Dir indirekten Rede ناسیده خبرې

په ناسیده خبرو کې (نه وییزې خبرې) دا ویلشوې وییونه بېرته نه ورکوي، بلکه په یوه وییزه خبرې خبر ورکول کیږي.

سړی دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سړی د یوه بل یوه وییزه خبره یو دریم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونیونکڅیون ١ کې ځای په ځای وي.

سپین و ماته وویل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) و لوبغالي ته ځي.

سپین و ما ته وویل، چې هغه نن د فوټبال(پښو غونډوسکې) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونیونکڅیو ٢ کې ده، که کونیونکڅیون ١ څخه یواځنی روښانه وي:

سپین وویل، که د هغه مورپلار نن یو نوی موټر اخستلی وی، ما به هیله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسیده خبرې زیات په اینديکاتیو وي، که روښانه وي، چې یوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې له یوه غونډاله کې له یوه پیلویي سره .

سپین وایي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري یا ----،--لومړیتوب لري.

Interrogativsätze انتروګاتیوغونډالې
روښانه ده، چې ته به په دې ویینو کې ځانله پوښتننخښه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکې یا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي وییونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټولیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، -خو ډېره دا بیا هم ښځي سم اندیزه او یواځې کېدی شي- چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی

.

ژبپوهنه ۱ ۶۹ .

(*) ،، د لیکلو هنر،،. نن مورږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د یوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر مورږ هم کړی شو د مورږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپیریالونو ووېشو:

انعطاف(اوړېدنه). زمورږ ستونځې دا دي، چې مورږ په پوهنه کې د وییونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.

سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه! څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه وییوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلیږي.

یادونه: مورږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله اوړونټکی ورته وایو.

خوزندtransformiéren/

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيداښت(بې له ډېرو):

يادونه: کېدی شي دلته لږ بيا راتلنه وي، خو لوستل يې ښه دي،

.

ژبپوهنه ۱ ۷۰ .

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرګندېدنې يا پېښېدنې يا پېښې، چې بې د انسان له څه کړنې څخه شته يا ومنځ ته راځي پيداښت دی. يا پيداښتي دي

،، ناژوندی پيداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تيګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی يا د ټاکلو ځايونو(چې انسانان نه وي ورغلي او يا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

،، غوړېدلی پيداښت،،

وييېولونه

په پښتو کې .... ويېولونه شته: نوم، ادجګتيو يا خوی وی، نومځاينيوی، ګنيزويونه، کړلويونه، ادوربونه، اړيکويونه يا نسبتي ويونه، ټرنويونه او انترجکشنونه. دا ويونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ويېولونو ووېشل شي. دا د يوه لنډه يادونه وي او نور و مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته يا له دې سره بايد ته غونډالغړي او وييېولونه سره ردبدل نه کړې. ويډول ټولګی يا کاتيګوري بلل کيږي، په کوم کې چې ته هر ځانګړی ويي ترتيب کولی شې. غونډالغړي په څټ د يوې غونډالي توکي دي، دوي يوه دنده سرته رسوئ او کله کله کړی شي له يواځې يوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو يونو څخه هم يا وييګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شينوم، برېډيکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتيوشی او اړيکويشی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او يا ولې يو څه پېښيږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي له يوه ژورې څېړنې څخه راوباسې.

وختبڼه: موږ په پښتو کې درې وختبڼې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې دا مهالبنيAdpositionenاړيکويونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښو په منځ کې اړيکې ټاکي. له دې امله اړيکويونه هم بللکيږي.دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) يا مودال **modale** رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختيز ـ له ۱۱ څخه

ګڼيز

ګڼيز ګڼونوييونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېری(سټ) دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(يو، دوه) يا هم څوموااليز (لومړی، دويم).

Interjektionenانترجکشنونه(ويين ويونه يا د وييونو ويونه) دا وييناوييونه يا افاده ويونه دی يا ټيک(فقط) ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غونډالي سره يو غږيزوالي کي نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسوني ويلی شي(کله آ، هی هی ، بوی).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه:

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د غونډالغړو ټاکنه

غونډالې له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکلی شې او څومره غونډالغړي شتون لري يا شته دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلغړي څه شی دی؟
:

ژبپوهنه ۱ ۷۲ .

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غونډالي په خوښه نه دي جوړې شوې.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چې له وييونو يا اړوند وييونډلي څخه جوړ دي. غونډالغړي د يوې غونډالي په دننه کي يواځې يا فقط د پوره برخې په څېړ غونډالي ته ور واچول، لرې يا د بل ځاى نيوي کېدى شي. سرى غونډالغړي په ورځخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېرروي.

د غونډالغړو او وييډولونو په منځ کي څه توپير دی؟

دا غوره ده، چې ته غونډالوييونه د وييډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اورېدليکړي، د بېلګي په توګه ادورب(وييډول) او ادوربال(غونډالغړي).

وويډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر يو ويي تنظيم يا ترتيب کيږي.
کړنوييونه،نومونه يا خوييونه د وييوندولونو بېلګې دي.

غونډالغړي يې په څټ يا مخامخ د غونډالې غړي دي. غونډالغړي بيا له بېلابېلو وييونو، وييډولونو يا وييډلو جوړ دي.

سپين چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپين: سبجکت يا نوم

- سرته رسوي: پرېديکات(Prädikat غونډلوينا، چې يو شی يا څوک څه کوي او يا له هغه سره څه پېښيږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دئ یاشتون لري؟

ژبپوهنه ۱ ۷۳ .

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېدیکات اړه (که غواړئ تعلق) لري.

یوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه **adverbiale** ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوره کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړیېن.

Das Subjektسبجکت یا نومویونه یا شیان

سبجکت تل د نومیز یا ښه یې د کړوني لپاره راځي او پوښتني ،، څوک و، چا، یاڅه؟،، ته ځواب ورکوي؟ سبجکت یا نوموېي په یوه غونډاله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېدیږي.

ځانیز نوم: سپین بېدیږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شې په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: ښه فیلم.

هوګۍ په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګۍ.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله.

پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

.

يادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی يا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړوني لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند يې د کړوني حالت سره نومځاينيوي بدليږي.

بېلګه: څوک ووهل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتين *trānsitiō*) ترانزيتيواو اينترانزيتيو

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل)

پيل يادونه: زه داليکنې له الماني ادبياتو رانيسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه يا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شی، نو مرسته مو مه سپموئ.

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه ليکم، چې هغه لوربدلون ته وايي، دا په دې پوهېدنه چې له يوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) يو ژبلاريز خوي دی، چې و يوه کړنوي يا په ټوليزه توګه يوه جوړښت يا يوه غونډلې ته ليکل کېدی شي. ترانزيتيو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم يو(سيده) ابجکت يا موخه اله و مخ ته ولرو يا همداسې له يوه کړنوي وغوښتل شي.

intransitivاينترازيتيو هغه جوړښتونه همداسې کړنويونه بلل کيږي، چې سيده شی نه لري. که دوه شيان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv ديترانزيتيو(دي دوه ته وايي) بلل کيږي.

بيا:ترانزيتيو او اينترانزيتويا کړنيز – اوکېدنيز کړنوييونه او يا لازمي او متعدي: که رښتيا ووايم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم يې لازمي او کوم متعدي دئ او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني يې ګورم، نو دا يو يې کړل کيږي او دابل يې کېدلکيږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکيږي)، نو ايا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یي پېژند: هغه کړنوویونه ترانزیتیو دي، چې د کړوني په څنګ کې پرېکړونی هم لري (دوه ارګومنتونه). اینترانزیتیو یې په مخامخ یو کړونی بسیا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دایوه کړوني ته اړنه دی(یو ارګومنت) چې یوه غونډاله ترانزیتیو یا اېنترانزیتیو دی، .

کېدی شي له پوهېدنې څخه یې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم یو ویي ترانزیتیو یا اېنترنزیتیو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمۍ ډوډۍ پخوي(ت)، ډوډۍ پخېږي(اېنت)

سپین کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کیږي(اینت).

د ترانزیتیو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل یا پوربوتل (لکه له یوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته لیږنده کړنه لیکلی.

پوهنیزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

کړنیز کړنوی او کېدنیز کړنوی یا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې موږ دې د ترانزتیو او اینترانزتیو لاتین ویي پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په ګوته کوي یا ښایي.

په تولنه کې: پلار او ځوی یا ځوي او پلار ترانزیتیو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزتیو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزیتیویتي د روښانونې په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود تولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

ترانزیتیویتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتیویتي د یوه ویي پر خوي باندې، چې د څنګه والی یا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند ورکړ شوی. د دې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې څخه يو کړنوی ترانزتيو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کيږي)، که د هغه يو مللوبغاړی څنګه والی يا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننخښه په پاسيووالي(نه کړنوالي) کې ده. يو کړنوی د دې له مخې ترانزيتيو دی، که د پاسيو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت يا شی سبجکت کيږي.

بېلګه: هغه پيسې ليږي – دا پيسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزيتيويتي

په تولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې)په ځټ لړ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزيتيو ټاکنو پېژندنخښو په څېړ په چوپړ کې دی، نو په ژبنيز ليدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتګ د يوه جوړښت ترانزيتيو خوي په څېړ راوړل کيږي. په ژبپوهنه کې څنګه والی ، حالت يا کاسوس په سر کې يې پېژند د ترانزيتيويتي له مخې ورکول کيږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لاز وازه ده، چې خاوندوالي(؟) ښه يې يا اکوزاتيو(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزيتيويتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه يې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېريږي او پېچلي کيږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په تولیزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپي پوليس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دويمه غونداله يوه تولیزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړی پخوي(ت)، مړی پخيږي(اينت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمروړانګې د واورو سړي ویلې کوي(ت). د واورو سړي ویلې کیږي(اینت).

کړلکیږي او کېدلکیږي یا کړنیز او کېدنیز.

سیمانتیکSEMANTIK

ـ

سیمانتیک د ژبې برخه ده، له ،، نخښو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښه د ویې ، کلیمې او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځایناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سیمانتیک د پیداېښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مور یې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو چې څه به په سیماتیک کې و څېړل شي

په سیمانتیک کې د یوه ویې، د یوې نخښونې او یوې غونډلې پر پوهیدلو باندې لومړیتوب لري. که د بېلګې په توکه یو بې موخې یا ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سیمانتیکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښه شي.

که څوک د یوه شي ژبنیزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سیمانتیک سره بوخت وي.

.

سیمانتیک په نوې مېډیا کې:

په دا اوس وخت کې سیمانتیک د برېښنا لټونماشینونو بنه والي کې هم یو غوره رول لوبوي. دا لټونماشینونه د یوه وي یا وییبرخو په مرسته یا لاس په پای کې کره میندي، چې پلټونکی یا لټوونکی یې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کلیمو سره تړل کیږي.

کړنډولونه او بدلونونه یې

یادونه: دلته هم شاید څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کیږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنویونه ټولګیز دي او باید ټولګیز شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوي وي، څو ډېر ښه او که نه، نو دايې ښنسټيزه ليکنه او پيل دی، چې نوره بايد روښانه شی او روښانونه يې په ګرانو مينه والو لوستونکو او د ريښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم بايد وڅېړل شي. داسې پيل کوو:

و لاندې ته يادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره يې ګډ کړم، چې يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه ليکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړی، چې همدا له اوس څخه مو د مرستې مننه (سم يې: له مرستې څخه مننه).

زه به دا وييونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بڼه بدلوي، ناځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه وييونه چې پوره بڼه نه ساتي او په يوه لار بڼه بدلوي، خو ټوله بڼه د ناځواکمن وييونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۳ – بې لارې ګړنوييونه: هغه ويونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بې‌لارې کړنوييونه بلل کيږي.

دا ټول کړنوييونه دې ګران لوستونکي په ټولګيو د وېشلو وروسته سره ټولګيز وليکي.

بېلګې:

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی يم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل يې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ويې) خوړ، خواړه يا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، يې) وو.

راتلونکی: وبه يې خورم(خورو، خورې، خورئ، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، يې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړئ، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال يا څنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

دا پورته ګوره درې ډوله کړنويونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځاينيوو کې موږ ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولې يا نه کاريږي او که څنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شئ.

يوه بله ستونځه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ژبلار کې له یوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خویویونه داسې انګېرل کیږي، چې ګوندې کړنوییونه دي، چې له تاسو سره یې ګډوم:

موږ خویویونه لرو او پوښتو، چې د دې خویویونو سره یو څه ځنګه ابادوو:

خویوییونه: سپین، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټیټ.

یوه څه ته خوي ورکړه ځنګه کیږي؟

که یو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خویویی + کول

که یو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خویوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپین، سپینول، که سپینکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسرهسم نه راخي او کهښه نه برېښي؟ نور دې ګران مینوال سره جوړ کړې.

یو نوم او یا شي ته یو خوي ورکول:

په ځنو خویوییونو پسې ول زیاتیږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزیاتې، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که باید یوې لار ته سره راوړل شي او ایا دې کې هم یوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټیټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همهغه لار وي، چې په ځنو ځایونو کې دا د کول ،، ک ،، نه لیکل کیږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړی خويوی په ،،ه،، پايکيږي او دا بل بيا په بې‌غږيزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمينه وال سره و څېړي.

خويوييونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګړېدنلار يي د نورو ژبو په څېر لکه الماني يا درې نه ده، خو بياهم د جګړېدنې توان په ډېر، خورا ډېر، زښتډېر سره کېږي.

.

.

.

دويمه برخه

حالتونه يا ښکه والی

پسي تړلیSaffix

Suffix پسې تړلی

دا چې سفېکس يو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس له پېژند څخه به پيل وکړو.

Affix تړلی: افيکسونه يا د وييونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاړي يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو (په يو بنسټ پورې) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په ښت د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وييونه چې افېکسونه ور سره تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفیکسونه یا د وییونو پسې ترلي، د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (یو ترلی مورفیم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د موږ په ادبیاتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې بریښي، چې پسې ترلي یې موخه سمه په ګوته کوي.تاړی د موږ ژبپوهان د ترلي د لنډیز لپاره کاروي، چې ژبلاریزه نه ده) دا د بنسټویي په څېړ نه دی. هغه وییونه چې سفېکسونه ور پسې ترلکېږي، بنسټوییونه بلل کېږي.

Suffix پسېترلی یوه سیلبې(په پښتو کښې یو یا څو سېلبې) یا مورفیېمونه چې په یوه ویي پسې ترل کیږي، له دې امله پسېترلي بلل کېږي. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

:

په الماني ژبه کې سفېکس ته سیلبې هم وایي، خو دا په پښتو کښې داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې موږ ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبې دی او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سېلبې نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفېکس یا پسېترلی د بنسټویي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ویي پسې څو سفېکسونه یو په بل پسې راتللی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،، تیا،، او ،، وې،، سفېکسونه یا پسې ترلي دي.

د مورفیم پېژند: مورفیم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفیېمونو ګډوله کولو له لارې څخه وییونه جوړیږي.

Suffix او سیلبې په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبې غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژیکي او غږیز وییونو توپیرکونه دي یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسېترلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسېترلي په منځ کې د سیلبو بېلونه نه مني او یا په پښتو کې یې ځنې دوه سیلبې هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، چې له دې څخه لا ښه بېلګه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کیږي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیږي، چې هغه دلته نه څېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präfix پرېفېکس يا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: يوه مخسيېلبې ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټيونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته يا ما نه دې موندلي. مرسته!

پسيېتړلي لکه: -توب، -تيا، - والی. دا يو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسيېتړلو بنسټوييونو پوهېدنې غزوي.

يادونه: په ګډوله نومونو کې يې کوم يو مختړلي او پسيېتړلي نه دي. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسيېتړلو دندې:

-- نوميز کوونکي پسيېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتيا، کوچنی، کوچنيتوب.

-- خوييز کېدونکی پسيېتړلی: لکه سړيتوب، کوچنيوالی

-- نرښځينه ټاکونکی پسيېتړلي: لکه سړيتوب،غمخور، غمخوره يا ښوونکی، ښوونکې.

پسيېتړلي کړی شي له يوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لويوالی، هوښيار تياکړونکی يا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی يا کورګوټی.

يادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو يا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اينکليتيکي نومځاينيوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنويي سره سرېښ دی..

يادونه: په يو څه پوهېدل او يو څه سم بلل يا ليکل، د دې توپير بايد وشي.

موږ ډېر يا لږ د ورسره بلدتيا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه ليکو او ويل کيږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کيږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، يواځې دنومځاينيوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څټ که ولرو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسيځاينيوي په څېر راځي، نو که دا ونه ليکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. وربانډې پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ښځه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسېځاينيوو په ځېر راځي، نو د ،، ښځه،، نه ليکل يا حزف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چې ،، له ما لاړ،، نو داسي به و اندو، چې له ما ښځه لاړ، خو دلته هر يو له پورته پسېځاينيوو ،،سره، کره، پسي او ښځه،، ښځه راتللی شي.

له پسېترلو سره د موږ د ليکوالانو ستونځي:

که پسېترلي له پورته پېژند ښځه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په ښوونځي کې ګوره مختړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتيا کې دا ،، - تيا،، پسېترلی دی. دا مې ګوره ،،تيا،، نه او ،،–تيا،، مې ليکلی، ځکه چې ،، تيا ،، يواځې نه راځي يا نه ليکلکيږي.

پسي ځاينيوي؟) نسبتيونه يا(و) ته ويونه) يا

پسي ځاينيوي، خو ښه يې اړيکويونه

يادونه : دا دې دلته بيا هم په ګوته شي، چې په پښتو کې پرېپوزېشنونه نه شته او هغه ځه چې ما هم – لکه د موږ ژبمينه والو - له دې ښځه د مخه کله ، کله داسې يا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم دي.

هغه ويونه، چې نور ويونه يو له بل سره اړيکوکې راولي اويو تاکلی(ځايز، وختيز اوداسي نور، بې له بدلون ښځه) نسبت يا اړوندوالی ورکوي، نسبتويي د بيلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،،ښځه، ته. بلل کيږي

پسېځاينيوي.

پېژند: د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم ورته ويلی شو

پوستپوزېشن د غوښتني حالت سره سم يا د پو هېدني سره سم تولګيزاو ډليزکيږي

پوښتني ته په ځواب کي،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته اينودل شوی؟ يو شی وچيرته خوزښت کې دی؟)

کړنوييونه چي ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پرېوتلliegen (= tolie

(درېدل stehen (= to stand

(کښيناستلsitzen (= tosit

(ځوړندېدل يا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول(stecken (= to stick

(ايښول legen (sich) (= to lay

(ځايپه ځای کول stellen (sich) (= to place

(کښيناستل setzen (sich) (= to sit

(زوړندول hängen (= to hang

(ننباسل،چوخول stecken (= to stick

بيا لنډ:

پسېځاينيوي کيدی شي د خپلې کارونې له مخې سره توپير- يا بيل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنويونه: و چير ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چيرته اوسيږې؟ په خوست کې.

ښاغلی سپين و چيرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله(له کوم وخت يا له څه وخت) څخه،

ديوکال پايلوبه کله ده؟ په راتلونکې يوه نۍ کښې او که پر... باندې.

فيلم پر څو بجو باندې پيليږي؟ پر اته بجو اوپنځلس دقيقو باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتني: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موږسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له- امله (ستونځې شته. دا له امله یو ویې دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریرې) لپاره

کله خراب بیدېږې؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنویینه له پوستپوزېشني پوره کېدني سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لرې؟ ټیک له موټرو سره.

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړې له څه څخه ژوند کوې؟ د خپل پلار له پیسو څخه.

.

ژبپوهنه۲ ۸۶

د مخه یادونه:څنګه والي یا وحالتونو ته څه اړتیا لرو؟

د څنګه والي یا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شینوم په غونډله کې کوم رول غوره کوې یا نیسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غونډالي د نورو وییونو سره ځای نیسي یا کارول کیږي. بې له څنګه والي یا حالت څخه به ډېرې غونډالي نه پوهېدوني یا هکپکونکي برېښېدې یا برېښیږي.

دا د یوه پوهنتوني پوهنیزه لیکنه نه ده، د ښوونځي ساده لیکنه ده.

د دې لیکنې په لیکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه یا پیر لرې.

۲ – د یو چا په لیکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

۳ – مورفیمونه څه دنده لرې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاینیوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو یوه ارګاتیو ژبه ده. او

۶ – په یو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره یا د الماني ژبو لپاره لیکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتیو حالت دی. همدا یوه غونډله او بس.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکي څه وو، خو هغه خورا ډېره یا بنسټیزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی لیکني مې دا وروستنی لیکني هم دي، چې دا وده د پرلپسې نویو څه کتل او له پورته یادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د یوې بلې ژبې له کارولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندي د هغي بلې ژبې څه رانیسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه میندو، چې دایي غوره ګټه اخستل دي.

.

.

حالتونه، څنګه والی یا اړیکنیوونکي

د ما له ټولو لیکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښایم، پوهنې په پښتو هم لیکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

یادونه۱ :دا د ما ټولې ګرامري لیکني، هغه د ښوونځي ساده لیکني او د هغو روښانه ونې او نه له دې څخه لوړې یا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو یا الماني ژبه کې، دا په ښوونځېو کښې لوستل کیږي او زده کیږي، چې هلته یې د ښووني لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتیا لري.

یادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله لیکني، د ما موندني وبولم، که مخامخوالی یې و ماته چا پوهنیز روښانه نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېري ستونځي او د ناسم لیکلو ستونځي د حالتونو په نه پېژندلو کي دي. تر هغي پوري، چي دا حالتونه ژبي او همداسي و ښوونځیو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځي مو نه اوبی کیږي. دا تراوسه پوري نه وو میندل شوي یا سم نه وو روښانه شوي او اوس مي ډېري لیکني وربانديٰ کړي.

پیل یادونه ۲ : په پښتو کښي د اوس وخت لپاره د یوګڼ دوه نومځاینیوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره یو یو نومځاینیوي - موږ، تاسو، هغوي- لرو.

یادونه: لیکلي مي وو یو ګڼو او ډېرګڼو، خو یوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګرنوالی دی، چي د هریوه لپاره بېلابېل کړندولونه شته دی.

دا دوه یا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي یا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه یي همدومره اړیینه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو لیکنو کي څېړل شوي.

حالت، څنګه-والی یا اړیکونیوونکي څه شی دی؟

غوره پیلیادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای یي څنګه والی او یا ور هم ښه اړیکنییونکي، چي دا یي دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلایز یا ګرامري څنګه والی یي وبولو، نو نور به هم ښه وي..

څنګه والی د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کي دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چي دا موږ په پښتو کي په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه څنګه-والي یا حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چي دا موضوع د کتاب په دننه کي غزولي روښانه شوي ده.

لومړی:

کړونی اړیکنیوونکی، څنګه-والی یا حالت(لاتین یي Rektusرېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یي: ځانیز) حالت یا څنګه-والی هم وبولو: په دې څنګه-والي کښي یو څوک څه کوي او همداسې یو چا څه وکړل او کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول يې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه يا وخواړه: دلته په يو څه څه کيږي، يا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته يو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

يادونه: نوره روښانونه يې هم په بل ځای کښې شته

دويم:Obliqus

نه کړونی حالت يا اوبليکوس: له نوم څخه يې برېښي، چې دلته څه نه کيږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دی.

اړيکنيونکی، څنګه-والی يا حالت په درې ډوله دی يا درې برخې لري، چې يو يې پرېکړونی او دا نور دوه يې نه کړوني دي:

دويم ۱ : پرېکړونی څنګه-والی: په دې حالت کې په يوه څه څه کيږي. دلته بيا د يوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاينيوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په ښځ د ما د دندې لپاره زه راځي.
.

دا يې يوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به يې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپين يې وواهه. په دې حالت کې يو څوک يا څه له يو چا يا يو څه څخه وهل کي.
دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ يې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپين ووهلې. يا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی يا نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولی. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو ځنګه-والی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يواځې ا و يواځې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې ځايونو، نورو ځآيونو کښې سم ناسم ناسم دی

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې خندې نښتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خوېپوهېدنه یې سره بېله ده. په ۵ – دا یوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر یو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل.

د ما همدومره و فکر ته راغلل، نور یې تاسو پیدا کړئ.

ځنګه-والي یا حالتونه د تکیه اړ- یا کلیتیکي نومځاینیو سره:

یادونه: دې نومځائینیوو ته پسې – یا دمخه سلېښ نومځاینیوي هم ویل کیږي.

بیا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونیسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوو پرمرسته باندې یا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکلیتیکي یا پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

ځنګه-والی یا حالت case (Kasus) :

د تکیه اړ نومځاینیوو سره هم باید دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبلیکوس کې بېړته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکیه اړنومځاینیوو سره

لومړی پسې تکیه اړ نومځاینیوي. ۱ – کړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني حالت: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.
په دې دواړو کښې دا کړونی او پرېکړونی د کړنوییونو له لارې څرګندیږي.

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين مې (مو، دې، يې) ورور دی.

په اوبليکوس حالت کې: سپين د ما ورور دی. او

پسېځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي وومي. دا پسېځاينيوي له دې څخه نه شي روښانه کېدی يا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لړ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيو او حالت.

دويم ۱ – کړونی:کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.
دلته دا را ، در، ور لوريز نومځاينيوي هم بلل کيږي يا دي.

دويم ۲ – د پسېځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخڅنګه-والو کښې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسېځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسېځاينيو څنګه-والي هم بللی او که غواړی، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

ـ

که غواړی، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تيرې يا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړی. په دې ،،د څنګه –والو يا حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپککوني: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انکلیتیکي نومځاینیوي کې کړونی حالت په کړنوکي راځي، چې پرېکړونی نه لري او په څټ د پروکلیتیکي نومځاینیوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتیا په دې کې ده، چې په پروکلیتیکي نومځانیوو پسې د اړونده حالت پسېځاینیوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

څنګه-والي د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.

دې ته هرومرو پام وي، چې دالته به د پښتو سره ستونځې وي، خکهچې داحالتپهپښتو کښې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه ورابندې کېده.

نومیناتیو Nominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کیږي) (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپړکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دئ چې د یوه شي د خپلواک کاروني لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

موږ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

.

لومړی:

سپین یا هغه و کار ته ځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه بریښي، چې لومړۍ ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولۍ.

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په ځو کړنو

کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب:کاليمينځی

جينيتيو DerGenitiv

جينيتيو د الماني ګرامردويم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړی: دا حالت د ملکيت حالت يا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم ياديږي.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بيلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاونډي

،، د يوه لرې زنګ غږ،،.

د جينيتيو(دا حالت جينيتيو نه دی. دا داتيو جالت دی، د جنيتيو د نومځاينيوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کيږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندېتورن دي ؟ ځواب: پر غلا

داتيوDerDativ

داتيو د الماني ژبې دريم حالت دی يا په جمله کې دريم حالت په ګوته کوي. داتيو د ،، چاته حالت،، هم بلل کيږي.

د داتيوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کيږي، چې چا ته؟

بيلګې: زه و دې ميرمن ته د يادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د يادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و دې ميرمن ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوګی سوغات و سپین ته ورکړ.

هوګی سوغات وچا ته ورکړ؟ځواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما و ملګري ته.

اکوزاتیو *Akkusativ*

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دی. په ورځنې پښتو ژبلار کښې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د موږ په پښتو ژبه کې داسې ورځنی نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د ژبلارې له مخې ښخه هم یوه هکپککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې څېړن اند (د څېړنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو یوه ډېره ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند ښخه وبل ته ځم او د نوې څېړنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتنو ښخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل ښخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په ښنګه-والو یا حالتونو، ښه یې اړیکنیونو یا اړیکتینګوونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې له دې امله ما هم ډېرې لیکنې کړي او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په څلورو حالتونو وویښو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو ښنګه-والي یا اړیکنیونې، بې له ډېرې شننې ښخه:

لومړی – کړونی : نوموېونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

ژبپوهنه۱ ۹۷

لومړی ۱ - زه مړی خورم. ما مړی وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړی خورې. تا مړی وخوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....
لومړی۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځې، ځي، لاړم، لاړې، لاړل.

دويم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاينيوي دي، چې څه پرې کيږي،

لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپير دی، چې کله، چې کړونی په زه پيل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په څټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دويم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دويم ۱الف - هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسيا وکړي.

یادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دريم یا دويم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځاينيوو) سره د خانوندوالي مورفيم ،، د ،، د مخه یا و مخ ته راخي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم یا دويم ۳: د پسېځاينيوو حالت یاړيکنيوونکی:

بېلګې:

څلورم دويم۳ ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دويم۳ ۲ – پرما باندې

څلورم یادويم ۳ ۳ – په ما کې.

.

څلورم یا دويم ۳ ۴- و ما ته.

څلورم یا ديوم ۳ ۵ – تر ماپورې. او نور.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځلورم کې ښخه، سره.. کې،باندې، پورې، ته ... پسې‌ځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و د پسې‌ځاينيوو اړونده مورفې‌مونه دي، يواځې او يواځې همداسې راځي او بل ډولی نه راځي

ګورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بې‌لا بې‌لو پسې‌ځاينيوو اړونده مورفيمونه راځي، نو له دې امله دا د پسې‌ځاينيوو حالت يا اړيکنيوونکي بللی شو.

بيا: په ځلورم کښې: ښخه، سره.. کې،باندې، پورې، ته ... پسې‌ځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسې‌ځاينيوو اړونده مورفې‌مونه دي.

ښنګه کړی شو دا وښايو؟

د تکيه اړ نومځاينيوو په بنسټ

١ - پسې تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسې تکيه اړ نومځاينيوي د يوه نوموي پسې راځي

٢ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي يه دويم ٣ اړيکنيوونکي د يوه پسې‌ځاينيوي او يواځې د پسې‌ځاينيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسې‌ځاينيوي حالت يې بولم.

و ١ ته - دا پسې تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي درې ډوله لرې يا درې حالتونو (ګورو، چې دلته دا حالت بل ډول پو هې‌دنه لري) کې راځي يا جوړوي:

١١- دانومځاينيوي، چې نومويونو پسې راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاينيوي يې کړونی دی.

بې‌لګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

١ ٢ – سپين يې وهې. دلته سپين کړونی دی او ،، يې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوييونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – که د دې نومځاینیوي د مخه نوموی د دې نومځاینیوي پسې د یوه خوي یا یو بل ویډول – پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۱ ۲ – دا نومځاینیوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسیا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاینیوي د پسېځاینیوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینیوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې،پورې، باندې، کې، ته...).

ګورو دا دلته یواځې له پسېځاینیوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووایو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکو یا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی یې کړونی او پسې درې یې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتیا لپاره پوره لیکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنیونې، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې لیکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایټکی (د پای ټکی) کښېښود. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو څنګه-والو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړئ، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

اړیېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا مور ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

-د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه یې نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه لري.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نوموییونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېګدوي یا لیږي، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیمونه وي او پرته له نوموییونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ نومځاینیوي هم ورسره مل خپړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفیمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکي (پسې تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پاي ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي ښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان یې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د څنګه-والو اړونده مورفیمونه دي، چې پرته له، نوموییونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندنې چې دي، له نوم څخه یې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا(امکان) ورته پیدا شوه نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کیږدم:

دموږزیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کیږي.
لومړی: رموږلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیږي.یعنېسپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) ښکلی دی.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: په پيداېښتي ډول يې، چې د موږ هيوادوال په بيلابيلوځايونوکي کاروي:
هغه د ،، له ... ځخه ،، سره پرتله کيږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... ځخه کوم ښکلی دئ؟
سپين له شين (هغي، هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) ځخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دئ.
دريم: سپين (را، ور، در) ځخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دئ.
په پورته ليکنه کې دا د ،، ور ځخه،، په ځای ځني ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي يعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين ځخه کوم ښکلی دئ اوسپين ور ځخه ښکلی وي،
نوواېو: سپين تر شين ښکلی دئ. دلته ،، تر ځخه،، نه وايو.
تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نخښه کوني سره يعني ،،تر...پورې،، سره توپير لري.
ګورو چي دا پورته ،،تر چي دلته د او يا ،،ترې،، پوهېدنه لري د يا ،،ورځخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چي موخه ورځخه د ....پای وي، نه کيږي، دا په دې پوهېدنه چي په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دئ، ناسم دئ.

يادونه: يعني دا ،،تر،، هغه اړيکوی نه دئ، دا له يوڅه يا چا يا شي ځخه ښکلی دئ، چې زيات کسان يې ليکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورځخه ،، په موخه يا مانا دئ.

لنډ بيا
پرتله کونه يا نسبت:

موږ په پښتوکې نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دئ، ځکه دا موږنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دئ. له دې امله: څه وايو،دئ).

يادونه: د موږ ځني اديبان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ختِه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسيځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت پښتو نه دئ، نوکارونه يې کيدی شي له عربي ځخه بل ډول وي، خوموږ يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه پر عربي باندې خو مور ډېر نه پوهیږو.
په ګڼونو کې لویوالی، کوچنیوالی اوبرابروالی سره پرتله کیږي.
۲ نسبت و۴ (ته) کوچني (دئ)
په کسانو یا شیانوکي، لویوالی، ښکلا، پلنوالی، ...
کسان یا شیان:
الف نسبت وب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دئ.
تناسب: په ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وایو:
۲ نسبت و۴ته متناسب دي لکه۳ نسبت و۶ ته
یا یې انډول ۲ پر څلور باندې برابردي له ۳ پر ۶باندې سره. یا دا لاندې

دوهو ۴ ته داسې دئ یا برابر دي لکه ۳ و۶ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې
سپین وشین ته ښکلی(جګ،....) دئ
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته څواره (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دئ.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
یعني ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپین وشین ته داسې، دومره یا برابرجګ(ښکلی،....) دئ لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دئ

یا داسې هم وایو چې:
سپین وشین ته په جګوالي کې داسې ځان نیسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو انډول،،ځان نیونه،، کیدی شي.

که شمیرپوهني ته پام وکړو،نومتناسب دبرابرپه پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسې، دومره یا برابر جګ دئ، لکه پ و ت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا

الف و ب ته برابر جګ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

$a/b = c/d$

پخوا موداسې هم لیکه:

a:b::c:d

ګومان مې دی انګرېزي کې یې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین څخه ښکلی دی.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چې : سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین څخه ښکلی دی.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسې ځاینیوو سره:

و .. ته چمتوپاتې کیدل: ته و څه ته تر اوسه پورې چمتو نه یې. یا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه یې؟

د واده لپاره.

ته وڅه ته چمتو نه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شي قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکيدل: هغه و څه ته توانمند نه دئ؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم کړه!دا بيرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هيڅ وخت يواځې نه وي. تر لږو ځانګړنو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د ليکلووې، خو له يوبخوا ښخه يې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان ورباندې پوه کړی وی،بيا مې هر ګرامري نوم بايد د پيژند سره څيرلی وی، چې دا ليکنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چې داهم يوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionenپسېځاينيوي

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو انډول يې راوړل شي، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينوم يا له يو څه ښخه لرې کېدنه:

بېلګه: له سينغاړې ښخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد ښخه لرې.

-- له نومځاينيوي سره:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ځمرى نن له ما کره شپه کوي. ځمرى نن له ماسره دئ

-- له خوينوم او نوم/شينوم ښخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ ښخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

بېلګه: هغه د شا له خوا ښخه غونډوسکه تر منځګړدئ پورې غورځوي.

اړيکويونه په نخښه کوي:

- يو ځاى (دباندې، لاندې)

- يو وخت(ښخه، ترڅ يا منځ)

- يو ډول او رقم(ټيک آو ټيک...).

-يو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پيلیادوني:

له تکرار سره مه تنګېږي!

١ – نومځاينيوي: په انګريزي او الملاني د نومځانيوو بڼه بدليږي او د بڼه بدلېدني سره يو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې د نومځاينيوو بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځاى باندې د کړوني نومځاينيوي سره يا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته يو اړونده مورفېم ورزياتيږي، چې هغه د ،، ما ،، سره يوه د هغه حالت نومځاينيوى ،، د ما ،، جوړوي يا د هغه پوهېدنه بدلون يا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي يا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښايي اړتيا ورته نه وي وروسته راغلي.

که نومونه يو له بل سره يو ګډوله نوم جوړ کړې، نو دا يو يې مختړى او دا بل يې پسې – ياو وروستړى دى، خو دا سې څه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروسترو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوى يا نوم يا له بل کوم ويي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ډېرې له پښتو سر د موږ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دي. پر حالتونو باندې مو خبرې کړي یا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس یوائې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلیږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو د دې نورو دوه وو دنوموییونو او خویوییونو بڼه نه بدلیږي، نو باید پیداښنتي داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

۲ – د کړنوییونو بڼه بدلیږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خورې، ومې خوړ.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نوموییونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتتاکونکي دي، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړئ ګردان یې داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتخېړنو کې فکر وکړو، چې دا نوموییونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه انډول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفیمونو پېژنداو ونډه یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نوموییونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفېم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفېمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لرې او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ژبنيز توکي يا وييونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره يا بنسټيز دي، هغه پسېځاينيوي دي.

پسېځاينيوي Postposition يا اړيکويونه

پيليادونه: له دې ځايه د موږ لپاره يا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پيلېږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړيکويون يا داسې ښې ليکنې د خېړونو له لارې هم ونه ليدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم.

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له امله وکه، چې يواځې او يواځې د مهال،ځای او ...پاي په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسېځاينيوي:

د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسې وييونه هم بلل کيږي، يو وييدول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ ويي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي په قانونمندۍ کې د يوه نومويونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نوموييونو پسې ځای نيوی راځي، له همدې امله پسېځاينيوی هم بلل کيږي اودا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينواليپوهېدنې لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې ښه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بريالۍ و مخ ته بوزو، اړيينه بولم دا د يوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

.

۱ ــنوموييونه	۲ ـ حالت د اړوند مورفيم سره نوموييونه	۳اينکلي-تيکي نومويون	۴ ــپسېځاينيوي	۵ ــ اړونده غونډلي او پروت لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	ځخه،سره،کره	ځم، ځي ۱
سپین	په کور	--=--	کې	دی ۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	ایښي ۳
ما	و سپین	را، در، ور	ته	وویل ۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

یادونې ۱: له ما ځخه هرو مرو کېدی شي ډېر پسېځاینیوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

یادونه ۲

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (۳ ـ،۱) او (۴ ـ، ۱) داسې هم لیکلی شو: (را، در، ور) (ځخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې یا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

یو: (۳ ـ،۱) او (۴ ـ،۱) داسې د (۵ ـ،۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ـ، ۱) له یوه پسېځاینیوي ځخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ – په مرسته مو د مخه لیکنو کې ۲ – روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ـ،۱) ځخه (۲ ـ،۱) تیک یا سیده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ـ،۱) کې هر پسېځاینیوي ولرو، سملاسې ورځخه همغه د اړوند مورفیم سره یوځای په (۲ ـ،۱) کې نومویيونه راکوي.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- که دا د حالت اړونده مورفيمونه او دا اړونده نومووېونه يوځاى حالت اړونده نوموييونه وبولو، خو ګومان مې دى، کومه تېروتنه يا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفيم سره اړونده نوموى ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ – کوم پسېځاينيوي يې اړوند دى.

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور ښخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پوهېږو.

نو که پسېځاينيوى (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموى د اړونده مورفيم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورښخه (۴ - ، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د يوه ژبني ويى يا توکي يا مورفيم هغه د کارونځاى او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بيا له هغو ښخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دمور ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبى کيږي.

پسېځاينيوي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم يا نومځايني‌يوي را شي، نو بيا پسېځاينيوي نه شته.

۲ – د داتيو يا د پسېځاينيوو حالت لپاره: ښخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شيان شته دى:

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندوالي شي، داتيو شی، خاوندوالي شی، اړيکويز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دويم څنګه والی يا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژونديو د مړو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

يادونه: دا څنګه والی(پېړ يا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي يو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو
داتيوشی (دريم څنګه والی يا پېړ) يا د پسيځاينيوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هيله ده، چې د نورو په ميندلو کښې به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوي موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپين څخه.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن له سپين کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپين کره.

يادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزيات کړی او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ويلو شته، چې دا به بيا ورزيات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikatپرېديکات يا غونډالوينا

پرېديکات وايي، چې دا شی څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېديکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سړی يوه برخيزه او دوه برخيزه پرېديکا ت سره توپيروي. په لومړی بېلګه کې پرېديکات بېدېري دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په يو دوه برخيز پرېديکات کې يوه دوه برخې شوی پرېديکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له يوه پرېديکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخيز پرېديکات خوندي دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هلک بېديږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېديکات دی: هلک بېده شو. که پرېديکاتبرخې ويونه رابند کړي ياراغونډ کړي يا په غېږ کې ونيسي، چې هغه پرېديکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېديکات غيږ يا له غونډال نوکانو څخه غږيږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شې ته پرېديکات وټاکې. ته دلته د پرېديکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالې مومې.

- پر شيبو شېبو باندې وريږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېديکات: وريږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېديکات: (...) راوړل.

- دوي پر جګ غږ باندې خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېديکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وييونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري يا ژبلاريزه څنګه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېړ وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره يو څو بېلګې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغړو په څېړ تاکې:

زه د ښکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پياله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نوميز شی: يوه سپينه پياله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتیو شی: د ما له ملګرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړیکویز شی

اړیکویز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخویي سره تړلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیکګر) په خاوندوالي، داتیو څنګه والي کې وي. دا اړیکوییز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وتاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړیکوییز شی د اړیکویي له مخې پېژندل کیږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکویي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته دربېرم. زه وچا ته دربېرم؟ د ما و ملګري ته.

هوګۍ د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګۍ په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسېځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالې کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا – تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکې له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د کار پرهکله باندې خبرې وکړې.

په ځنو څنګه والو کې روښانه توپیر نه دی کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغړی (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

د ګومان په څنګه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

Adverbiale **Bestimmungen** ادوربال ټاکنې(د قید(؟)- رابند-)

ادوربال - یا خوییزې ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کیږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې(تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ یا ،،څومره زیات،،؟

-- د دول او څېړ ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وایي، ولې یو څه پېښ شوي دي. له دې پوښتنویونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکوییز شیان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولې یو څه پېښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خویه نه دی. پوښتنه : ولې ځمری ښه خویه نه دی؟
کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټی او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټی او ځمری چېرته تللی؟
لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (زوړند) ټيټ سر سره.

-- زه نن په سينما کې يم.

پوښتنه: زه کله په سينما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغړي ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت:دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

موږ په پښتو کې مځځاينيوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

<u>**Präpositionales Attribut** اړيکوييز اتريبوت:</u>

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکې له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Appositionاپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم څخه انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مديره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede ترنوی او ناسيده خبرې (وينا؟)

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاتيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رېښتينی پېښه، يو امر، مګر يوه غوښتنه هم يا يوه کېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده کړي. ترړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتيني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا شونتيابڼه هم بلل کيږي. په ناسيده خبرو(وينا) کې هم يا شرطييزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې ترړنوی ۱ او ترړنوی ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I ترړنوی۱ : راتلونکی ۱ په ناسيده خبرو کې پيداکيږي، خو په کره کارونو کې(چاته غږ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ويل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv IIترړنوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته يو څه غواړې، او هم په ناسيده خبرو کې، په شرطي غونډلو او يا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هيله).

-- کړی شم له تاسو هيله ولرم، چې وما ته يو څه له ځان سره راوړې.(هيله منده يا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موټربيولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خويوی يا صفت)

.... ،، ښکلی ،، ښنګه ويونه،، خوږ، شين، ښکلی، سترِی، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

Adverb (Umstands-wort)ادورب(څنګه والي وی يا خويويي)

-- لوکال – يا ځاييز- ادورب: (يو)چېرته ، کينې، هلته، دلته، و مخته، و هرچېرته يا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هېڅ (کله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښايي، په خواشينی، ټيک،، کم، ډېر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونوميال – حالت لپاره ويونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): يو، يوه

Diphthong (Zweilaut) دوه غږيز: يو دوه غږيز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه يو، دوه، بيا او نور.

Imperativ (Befehlsform) امرېنه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

Indikati (Wirklichkeits-form)رېښتياواليېنه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

Interjektion (Empfindungs-wort)احساساتويي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم ميندل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته حالتونه.

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

د رکتوس، Ca|susrec|tus – ، کړونی - يا ولاړ حالات

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو ايرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالت دی)) کړوني حالت کليمي سرچينه: لاتين "casus rectus" ،،نيغ، ولاړ حالت يا څنګه والی يا ښه يې کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني "ptōsisorthē" مخ ته لرو.:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخامخ ويي يېCasus obliquus اوبليکوس حالت دئ.

کړونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کيږي.

— په بنسټيزه توګه و دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې څنګيز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبليک څنګه والی:

ویی ترپېو هېدنه/ پېژند:

۱ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او یا کوږ څنګه والی (حالت). له دې امله په بسيا وکړي، که نه کړونی حالت یا اړیکنيونکی يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی حالت یا پروت څنګه والي دا لاندې څنګه والي خوندي لري:

بلواک څنګه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غږيزد کليمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت یا – څنګه والی، چې یوناني ترپېوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند يه پروت څنګه والی.

۱ – کازوس اوبليک جينيتيو، داتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنګه والي هم شته، لوريز،..د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

يادونه: که دا لاندې بيا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

Enklitische Pronominaاينکليتيکي نومځاينيوي.

د مخه تکيه اړ- یا اينکليتيکي نومځاينيوي يوه کيدنه لري، چې له يوه کړنوي سره ورزيات یا ورسره ونښلي یا ورسره ويلې شي. کړنوی + ځانيز پسې تړی. ډېر زيات د خبرو ژبه همداسې په شاعری کې منځ ته راځي. په ډېرو ليکنيزه ژبه کې ترې ډډه کيږي یا دا د کړنوي سره يوځای په يو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې يو نوی ويي منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتونه روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په وییېنژبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لړ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزیشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی. له دې سره د پوست پوزیشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزیشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزیشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوو څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړی څنګیزه غونډاله کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

.

لوریز نومځاینیوي

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې همم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې....په کور کې

—— داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومځاینیوی(انګلېتیکي نومځاینیوي بلل کیږي(په لیکنه کې یې پېژند شته)) ورزیاتوو یاورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼه بدلون دی. دا لاندې هم همداسې. دا که موږ د موږ په ادبیاتو کښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې یې: ځم، ځو،ځې ، ځئ، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنویوونو بڼه بدلون نه دی دا د مورفېمونو هل لاري د کړنوییونو پو هېدنغزونه ده.

بیا ړیینهیادونه: پهپښتو کې کنوییونه بڼهبدلون نه لري.

وییزې یا له یوه ویي جوړې پوره غونداله ده: ځه!

له یوه ویي جوړې غونډالي کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځې له دې لاندې پېژندونو سره اوبې شوې:

— له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنویي پسې هممهال دا د ــم، -ې، -ئ او نور هم تړل کیږي او داسې یووویيزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځې، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. څنګه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومهپوهېدنهنه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنویي سره د مخه تړلې او پسې تړلي يې دا اېنکلییکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنوویي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یوویېزهغونډاله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې – د ما نوې میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاتیو یا بېلېدنه

ویي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځای،،؟

– Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمری و چا ته جګ دی؟ یا ځمری نسبت و چا ته جګ دی؟

غونډاله پېچلې برېښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړیکه کې،،؟

Ablativuslocativus

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځاېتاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

.

Ablativus temporalis #

د مهالتاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرۍ - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis

د څنګه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخځاينيوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دی او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دی. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، تړلکيږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړيه

ملګری، (اې) ملګريه.

د ښځينه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټوليز هتوګه باور لري، چې غړيز/ ډېر = اوبليک/ډېر
.

بېلګې: ګرانه ملګريه، ګرانو ملګرو! ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځاينيوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه ورباندې کوم، خو ستاسو پام يواځې د ې ځنې ځانيزو نومځاينيوو ته رااړووم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوې.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاينيوي)

اشاري نومځاينيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاينيوي: هغومره، دغسې، داسې، هغسې، همدا، همداسې، همدغسې ... دومره ، هومره، دومره...څومره داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې دا، دغه،دغې،هغه،هغې

لوريز نومځاينيوي: د اړيکويونې سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريزنومځانيوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړيکويونو په څېر د کړنوييو سره نښلي يا ويلې کيږي. يو څو بېلګې...

پوښتننومځځاينيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاينيوي)

څوک،څه، څو، کوم، يو شی، يو څوک، يو چا، د يوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناټاکلي یاځپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېډلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي

دوي مو یوګونو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلې ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټاکلي نومځاینیوي د مخ ته ټړلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلې پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې بربښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي څخه. له یوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د یوه مورفېم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځئ ... او ور خو موږ مې (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسې،
-م،-ې، -ي تړلي او د خاوندوالي نومځاينيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وځېږل.
:

بيا دا اړيينه يادونه: دلته –م.-ې،-و او نور توري دي له يوه توري څخه جوړ سافيکسونه يا پسېتړلي دي، چې د کړنوييونو د بڼه بدلون له امله د کړنوييونو پوهېدنه بدلوي.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنويي اخر کې دا ورسره زياتېدنه دکړنوي پسې تړلی يا سره ويلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نيوي خپلواک شته دئ.

دا نور نومځاينيوي به د څنګه والي يا حالت نومځاينيوي وبولو او ګورو، چې د اينکليتيکي نومځاينيوو سره توپير لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بيا لنډ)

يو چاته څه ويل يا ورته غږ کول په پښتو کې د يوه ځانګړي غږښې په څېر جوړيږي. په ټولو نارينه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارينه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کيږي، چې په پای کې يي ييي پسې نښلي. په دې باندې نور زياته ليکنه نه کوم، خو يو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدليږي او يا څنګه کيږي ، هغه تاسو راپيداکولی شئ. لرو. خمری. غږ: ځمريه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بيا هم ملالئ. هغه لارې هم تاسو ورته وليکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،يو،، او ،،بل،، له لارې يا سره جوړيږي. بېلګې: يو له بل سره. يو له بل څخه. يو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِونډاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اينټېروګاتيوغونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz يا Erotema) يوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تيپيکي پوښتنکونه ده. د پوښتنې ويېنډول د دې په چوپړ کې دئ، چې يو معلوماتي ځواب ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسې ده، لکه ويناغونډاله او غوښتنغونډاله، يو د غونډالې ډول.

د اپنتروګاتيونومځاينيوو او نسبتي نومځاينيوو په منځ کې څه توپير دي؟

.

ژبپوهنه۲ ۱۲۷

Relativpronomen يا نسبتي نومځاينيوي د نومويونو پر ځای باندې کارول کيږي. دا يوه غږېغونډاله (نسبتي غونډاله) لاربښودوي او د يوې پر سر يا پورته باندې ترتيب شوې غونډالې يوه نوم(يا نومځاينيوي) نښلوي يا تړي. اپتروګاتيو نومځاينيوي يوه پوښتنغونډاله (اپنتروګاتيو غونډالې) لاربښودوي او د غږکونې غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، سترې کېدونکي دي.
يادونه: دلته ګوره دا د کتاب لوستل سترې کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايې.

اپنتروګاتيو غونډالې پوښتنغوډالې لاربښودوي، کېدی شي دغږغونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيوي کېدی شي نسبتي – او اپنتروګاتيو نومځاينيوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اينتروګاتيو غونډاله – ناسيده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده.
اپنتروګاتيو غونډاله(ناسيده پوښتنغونډاله) يوه څنګغونداله يا که غواړی څنګيزه غونډاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د پوره کونکې پوښتنې په څېر (۱-) څنګغونډاله د یوې پوښتنغونډالې په څېر پیل کیږي. د پرېکړه غونډالې په څېر (۲ -) دا د ایا له لارې یا سره پیل کیږي.

یادونه: په دې ټولو لیکنو کې کمښت شته، چې باید تل ګران لوستونکي یا ډېر کار پرې وکړي.

.

د اېنتروګاتیو غونډالو برخکلمې

۱ – غبرډولیزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړییزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – یوه پوښتنغونډاله ده، ، چې تیک د غبرېدونکې د معلومات کندو یا تشیا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشیا ډکه کړي.

(۱) غونډاله: ،،(ایا) ته نن راځې؟،، یوه اېنتروګاتیو غونډاله ده.

(۱) اېنتېروګاتیو – یا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کیږي، که دا یوه سر – یا بنسټغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی(یو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره یا تر پای(بلاخره، یا بالاخره(رېښتیا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، یا ،، بیا هم یا: تر اخره پورې نه غواړې راشې؟،،

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخام مېړي شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

Vienna (Austria 1988):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

Vienna (Austria 1987):

دويم:Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي

Bonn (Germany 2000):

دريم: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې ليکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)

Bonn (Germany 2003):

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګڼې – او کڼې د کڼې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
MathematicalFormulas
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(1997Bonn (Germany

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغنستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم- شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

یوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوري ژباړې

څلرويشتم – له www.grundstudium.info/linearealgebra څخه:کرښيز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunnerگڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري(ketabton:comته پورته شوی)

زما ليکنې
Bonn (Germany):

شپږويشتم- د شميرپوهنې ستر کتاب دويم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغيراتو سره : دا کتاب د شميرپوهنې برخې برسيره دانجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتيا سره زياتونه او کونه راغلي (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ويشتم- د شميرپوهنې ستر کتاب دويمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ويشتم- ځمككچپوهنه (هندسه) دويم چاپ د پوره تغيراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ويشتم – الجبر بنسټونه دويم چاپ له تغيراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه يا سټ تيوري (ketabton:comته پورته شوی)

يودېرشم – د شميرپوهنې سم اند (منطق رياضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د يو څو شميرپوهانو ژوندليک(ketabton:comته پورته شوی)

دريدېرشم – د شمير پوهنې ګډې وډې ليکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو ليکونکی يې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتيګرال شميرنو ته تمرينونه او اوبيونې يا حلونه يې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شميرپوهنې انګريزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویپونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنی ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېښتم – ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه ځلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

ځلورېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سره سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: اروابناد نورالرحمان

د مور نوم: اروابناده پستو بي بي
د نیکه نوم: اروابناد حسن خان

د نیا نوم: اروابناده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دئ. سمه نېټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګۍ غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګۍ لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پيداپښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د رياضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميرزي په ۱۹۷۲ کې له لرې د ميرمن ښاپيرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتريش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن ښاپيرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتريش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانګه او اباسين نوميږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمې همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

ډاکتر ماخان ميږي شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن ميشنيش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library